

Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia ja odotuksia tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana

Kaisa Rajala

Maisterintutkielma

Sosiaalityö

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Kaisa Rajala	
Työn nimi Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia ja odotuksia tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 64 + 3
Ohjaaja Heli Valokivi	
Tiivistelmä <p>Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata, millaisia kokemuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista lapsen sijaishuollon aikana. Kohdistan tarkasteluni erään valitun lastensuojelulaitoksen lasten vanhempien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta ja vertaistuesta sekä sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamaan tukeen. Lisäksi olen tarkastellut vanhempien odotuksia siitä, että millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet sijaishuollon aikana saavansa.</p> <p>Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelen sosiaalista tukea ja vertaistukea. Lisäksi olen esitellyt tutkimukseni teoriataustassa lapsen huostaanottoa ja sijaishuollon järjestämistä. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja lähestyn sitä fenomenologisesta näkökulmasta käsin, sillä tavoitteeni on tuottaa välittömän kokemuksen kautta syvällistä tietoa tutkimuskohteestani. Olen kerännyt aineistoni teemahaastattelun avulla haastattelemalla seitsemää vanhempaa, joiden lapset ovat olleet huostaanotettuja. Olen analysoinut aineistoni laadullisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan vanhemmat ovat saaneet tukea lapsen sijaishuollon aikana läheisverkostoltaan, vertaistukiryhmiltä, lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä ja lastensuojelulaitoksen ohjaajilta. Vanhemmat toivoivat, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja lastensuojelulaitoksen ohjaajat vielä lisääisivät vanhemmille suunnattua tukea.</p> <p>Tutkimukseni tuo esiin vanhemman omakohtaisen käsityksen siitä, millaista tukea he ovat saaneet lapsen sijaishuollon aikana. Tutkimukseni tarjoaa lisää tietoa ja ymmärrystä kaikille, jotka ovat kiinnostuneet tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi tutkimustuloksia voidaan hyödyntää lastensuojelulaitoksen kehittämisessä.</p>	
Asiasanat Lastensuojelu, huostaanotto, vanhemmuus, sosiaalinen tuki, vertaistuki	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO.....	7
2.1 Lapsen huostaanotto.....	7
2.2 Lapsen sijaishuollon järjestäminen.....	9
3 VANHEMPIEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLON AIKANA	12
3.1 Sosiaalisen tuen ja vertaistuen merkitys.....	12
3.2 Sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoama tuki.....	13
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
5.1 Laadullinen tutkimus.....	17
5.2 Fenomenologinen näkökulma.....	18
5.3 Teemahaastattelu tiedonhankintamenetelmänä	20
5.4 Tutkimushenkilöt ja aineiston kerääminen.....	21
5.5 Aineiston analyysi	23
5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	25
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	29
6.1 Vanhempien tukipilarit sijaishuollon aikana	29
6.1.1 Läheisverkoston tarjoama tuki.....	29
6.1.2 Vertaistukiryhmän voima	32
6.2 Vanhempien kokemuksia sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen tarjoamasta tuesta.....	34
6.2.1 Sosiaalityöntekijä vierellä kulkijana.....	34
6.2.2 Lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoama tuki.....	37
6.3 Vanhempien odotuksia tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana	40
6.3.1 Vanhempien toiveita lapsen sosiaalityöntekijälle.....	40
6.3.2 Vanhempien toiveita lapsen sijaishuoltopaikalle.....	43

7 POHDINTA.....	47
7.1 Tutkimustulosten yhteenveto.....	47
7.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	51
LÄHTEET	59
LIITE 1 Kirje sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille.....	65
LIITE 2 Suostumuslomake.....	66
LIITE 3 Teemahaastattelurunko.....	67

1 JOHDANTO

Lapsen huostaanotto ja lapsen sijaishuollon järjestäminen voivat olla kokemuksina hyvin raskaita vanhemmille. Huostaanottoon liittyy aina kysymys siitä, että millaiset lapseen tai vanhemmuuteen liittyvät syyt ovat ajaneet tilanteen siihen pisteeseen, että lapsen kehitys ja terveys ovat vakavasti vaarantuneet. Yhtä olennaista on kysyä, miksi tätä vaaraa ei ole pystytty merkittävästi vähentämään tai miksi lapselle ei ole ollut mahdollista järjestää riittäviä avohuollon tukitoimenpiteitä, jotta huostaanottoa ei olisi tarvinnut tehdä. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala 2016, 26.) Aiemmat tutkimukset (mm. Franzén ym. 2008; Hiitola 2009) ovat osoittaneet, että huostaanoton taustalla on usein hyvin monisyisiä vanhemmuuteen liittyviä pulmia. Ongelmilla saattaa olla lapsen elämässä kauaskantoisia seuraamuksia, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin (Kivinen, 1992; Vinnerljung & Ribe, 2001.) Tämän vuoksi vanhempien tukemista lapsen sijoituksen taustalla on tärkeää tutkia, jotta vanhempia voitaisiin paremmin tukea lapsen huostaanoton aikana. Lapsen huostaanoton aikana tavoitellaan perheen jälleenyhdistämistä, minkä vuoksi vanhempien tuki lapsen sijaishuollon aikana on merkittävää, jotta vanhemmalla olisi voimavaroja, jos huostaanoton purkaminen tulee ajankohtaiseksi.

Jos lapsen tilanteessa on päädytty huostaanottoon, yksi merkittävä tehtävä on tukea vanhempia ja vastata heidän tuen tarpeisiinsa, jotta vanhempi pystyy olemaan lapsensa elämässä mukana keskeisellä tavalla sijaishuollon aikana. Tämän vuoksi tarvitsemme tutkimustietoa huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksista ja odotuksista tuesta sekä tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Tukemalla vanhempia pystymme tukemaan myös lapsen etua ja sitä, että lapsen oikeus molempiin vanhempiinsa toteutuu, kun vanhemmilla olisi voimavaroja kulkea lapsensa rinnalla sijaishuollosta huolimatta. Ajankohtaisuutta ja tutkimustarvetta vanhempien saamasta tuesta ja tuen tarpeista lisää kiistatta myös huolestuttava käänne huostaanottoihin liittyvissä tilastoissa. Kyseiset tilastot osoittavat, että lasten sijoitusten määrä on kasvanut Suomessa merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana. Vuonna 2000 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 12672. Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 17203. Sijoitusten määrä on jatkanut kasvuaan, sillä vuonna 2020 sijoitettuja lapsia on ollut 19086. Koronavuosi ei ole korostunut lastensuojelun tilastoissa vuonna 2020, mutta koronan vaikutusten odotetaan näkyvän tulevien vuosien tilastoissa. (THL, lastensuojelun tilastot 2020.)

Olen kiinnostunut työskentelemään tulevaisuudessa lapsiperheiden sosiaalityön kentällä ja erityinen kiinnostuksen kohteeni on lastensuojelun sijaishuolto ja siihen liittyvä huostaanotonprosessi, minkä vuoksi olen valinnut maisterintutkielmani aiheen koskevan kyseistä teemaa. Lastensuojelun tavoitteena on varmistaa, että lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen toteutuu (Pösö, 2016, 3). Lapsen näkökulman lisäksi on tärkeää huolehtia myös vanhempien hyvinvoinnista ja siitä, että myös vanhemmat saavat tukea sijaishuollon aikana. On tärkeää, että vanhempien kokemus omasta vanhemmuudesta ja siitä, että miten sitä voidaan tukea sijaishuollon aikana, huomioidaan. Lastensuojelun tavoitteena on pyrkiä mahdollistamaan lapselle hyvä elämä, johon kuuluu olennaisesti myös vanhemmuus, huolimatta siitä, kuinka isossa roolissa vanhempi on lapsen elämässä.

Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa, millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Tutkimuksen aineistona ovat huostaanotettujen lasten vanhemmat, joiden lapset ovat sijoitettuja samaan lastensuojelulaitokseen. Käsittelen tutkimuksessani kyseistä lastensuojelulaitosta nimettömänä. Vierula (2016, 261) tuo esiin, että vanhempien näkemyksiä huostaanotosta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana on tutkittu Suomessa aiemmin lähinnä marginaalisen äitiyden näkökulmasta. Tutkimuksissa (mm. Pösö, 1986; Granfelt, 1998 & Väyrynen, 2006) on jäsenetty esimerkiksi asunnottomien, vankilassa olevien tai päihteitä käyttävien naisten kokemuksia lastensa huostaanotoista. Olen pyrkinyt löytämään tutkimukseeni tutkimushenkilöitä, jotka ovat edellä mainitun marginaalisen äitiyden näkökulman ulkopuolella. Pyrin tutkimukseni avulla lisäämään tietoa ja ymmärrystä liittyen vanhempien kokemuksiin tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Erityisen painoarvon tutkimukseni merkittävyydelle antaa se, että lastensuojelulaitoksen, jonka kautta olen saanut tutkimushenkilöni osallistumaan tutkimukseeni, on mahdollista kehittää omaa toimintaansa tutkimustuloksieni myötä.

Tutkielma etenee seuraavanlaisesti. Aluksi esittelen lastensuojelun sijaishuoltoon ja vanhempien tukemiseen lapsen sijaishuollon aikana liittyvän kontekstin. Olen käsitellyt tutkimukseni avainsanoja, jotka ovat lastensuojelu, huostaanotto, vanhemmuus, sosiaalinen tuki ja vertaistuki. Tämän jälkeen esittelen tutkimustehtäväni ja kerron tutkimukseni toteuttamisesta. Lähestyn tutkittavaa ilmiötäni fenomenologisesta näkökulmasta käsin, sillä tavoitteenani on tuottaa välittömän kokemuksen kautta syvällistä tietoa tutkimuskohteestani. Tutkimukseni tulososuudessa kuvaan ja analysoin tutkittavaa kohdettani tutkimisprosessin aikana muodostuneiden vanhempien kokemusten avulla. Tutkielman pohdintaosuudessa olen tehnyt tutkimustulosten yhteenvedon sekä pohtinut tutkimukseni johtopäätöksiä ja jatkotutkimusaiheita.

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Tämän luvun tarkoituksena on avata lapsen huostaanottoa ja sijaishuollon järjestämistä. Tuon esiin, että mitä huostaanotolla tarkoitetaan ja millainen asema vanhemmilla on lapsen huostaanoton jälkeen. Lisäksi olen avannut lapsen sijaishuollon järjestämistä ja tuonut esiin, millaisia erilaisia vaihtoehtoja lapsen sijaishuollon järjestämisellä on. Omassa tutkimuksessani olen tutkinut vanhempien, joiden lapset ovat sijoitettuna lastensuojelulaitokseen, kokemuksia ja odotuksia tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Tämän vuoksi olen tekstissäni painottanut sijaishuollon järjestämistä lastensuojelulaitoksessa.

2.1 Lapsen huostaanotto

Huostaanotto on yksi vakiintuneista tavoista järjestää lapsen hoito, kasvatusta ja huolenpito tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pysty ottamaan kasvatusvastuuta yhteiskunnan hyväksymällä tavalla. (Pösö 2016, 8.) Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsi on otettava huostaan myös silloin, jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Huostaanoton kriteerit voidaan jakaa kolmeen osaan: ensimmäiseksi on arvioitava, onko kyseessä tilanne, jossa lapsen terveys ja kehitys ovat vakavasti uhattuna. Toiseksi tulee arvioida, onko huostaanotto ainoa toimenpide, joka on jäljellä ja on tarkoituksenmukainen. Kolmanneksi on ennakoitava, mitkä ovat välittömät vaikutukset lapsen edun näkökulmasta. (Pösö 2016, 14-15.)

Huostaanotto voi perustua vapaaehtoisuuteen tai pakkoon. Pakkoon perustuvassa eli tahdonvastaisessa huostaanotossa on lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan kyse sellaisessa tilanteessa, kun lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa toimenpidettä. Jos huostaanoton eri osapuolet eivät vastusta huostaanottoa, niin kyseessä on silloin vapaaehtoinen huostaanotto. Huostaanoton vastustamisella tai huostaanoton hyväksymisellä vapaaehtoisesti on merkitystä huostaanottoa koskevalle päätöksentekomenettelylle. Päätöksen vapaaehtoisesta huostaanotosta voi

tehdä kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu sosiaalihuollon viranhaltija. Kyse on hallintoasian käsittelystä, jossa noudatetaan yleislakina hallintolakia (434/2003). Huostaanotossa, jossa joku osapuolista vastustaa sitä, on kyseessä pakkoon perustuva huostaanotto, jolloin päätöksen huostaanotosta tekee hallinto-oikeus. Hallinto-oikeus käsittelee asian hallintariita-asiana hallintolainkäytön järjestyksessä (hallintolainkäyttölaki 586/1996; Huhtanen 2016, 35.)

Lastensuojelussa jokaiselle lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tehtävänä on valvoa, että lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen oikeudet toteutuvat. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä toimii lapsen edun mukaisesti ja hänen tehtävänä on tarvittaessa avustaa lasta puhevallan käytössä ja oikeusavun piiriin hakeutumisessa. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on velvollisuus valvoa lapsen sijaishuollon toteutumista ja järjestämistä sekä erityisesti rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelulaitoksessa. On mahdollista, että lapsi on eri mieltä hänen etunsa mukaisesta toiminnasta tai häneen kohdistetuista rajoitustoimenpiteistä, kuin sosiaalityöntekijä. Myös sosiaalityöntekijän ja lapsen vanhempien välille voi syntyä ristiriitatilanteita, jos lapsen vanhemmat ajattelevat eri tavalla. (Helavirta, 2016.)

Lapsen huostaanotto ja lapsen sijoittaminen lastensuojelulaitokseen siirtää lapsen kasvatusvastuun konkreettisesti sijaishuoltopaikan henkilökunnalle. Lastensuojelulaitoksen työntekijöiden tehtävänä on antaa lapselle kokemus siitä, että hän on turvassa ja sellaisessa ympäristössä, jossa kunnioitetaan hänen ikätasoisista kehitystään ja yksilöllisyyttään. Lisäksi lapselle tulee olla mahdollista käsitellä riittävästi hänen aikaisempia kokemuksiaan esimerkiksi biologisista vanhemmistaan. Sijaishuolto voi tarjota lapselle uuden mahdollisuuden tasapainoiseen elämään. Toteutuakseen tämä vaatii lapsen tilanteen huolellista kartoittamista ja näkemyksen siitä, mitä huostaanotettu lapsi tarvitsee, millaiseksi hänen yksilöllisyytensä muovautuu, millaisia haasteita ja tarpeita hänellä on ja mitä tavoitteita hänen eheytykselle voidaan realistisesti asettaa. (Törmikoski-Hampf 2008, 190-192.)

Lapsen huostaanoton jälkeen vanhempien ja lapsen suhde ei ole tarkoitus katketa, vaan vanhemmuus jatkuu edelleen ja vanhemmat ovat lapsensa huoltajia. Huostaanoton jälkeen vanhemmilla ei ole kuitenkaan enää samanlaista valtaa päättää lapsensa asioista, kuin ennen huostaanottoa. Kunnan sosiaalitoimi päättää huostaanoton jälkeen lapsen asuinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta ja huolenpidosta. Huostaanotosta huolimatta vanhemmalla on oikeus saada tietoa lapsen asioista, pitää yhteyttä lapseen ja tuoda esille oma mielipiteensä liittyen lastensuojelun toimenpiteisiin. Joskus vanhemmat vastustavat lastensuojelun toimia, jolloin ollaan tilanteessa, että vanhemmat ja

sosiaalityöntekijä ovat eri mieltä lapsen edusta. Lastensuojelulaissa tuodaan esiin, että milloin vanhemmilla on oikeus valittaa tehdyistä päätöksistä. Viranomaisilla on velvollisuus kertoa vanhemmille, miten he voivat valittaa päätöksistä, esimerkiksi lapsen kiireellisestä sijoittamisesta tai huostaanotosta. Lisäksi vanhemmilla on mahdollisuus tehdä eduskunnan oikeusasiamiehelle kantelu, jos vanhemmat ovat kokeneet, että viranomaiset eivät ole noudattaneet lakia. (Enroos, Heino & Pösö, 2016.)

2.2 Lapsen sijaishuollon järjestäminen

Kun huostaanotosta on tehty päätös ja lapsi on otettu huostaan, ajatellaan hänen olevan sijaishuollossa. Viranomaisella on vastuu huolehtia lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta, mutta vastuuta jaetaan myös huoltajien kanssa. Huostaanotto kuitenkin rajaa vanhempien oikeuksia toisin, kuin esimerkiksi adoptiossa. Se, miten sijaishuollon järjestäminen ratkaistaan, on merkittävä päätös huostaanottopäätöksen rinnalla. (Laakso, 2013.) Lapsen sijaishuollon järjestämisellä otetaan kantaa erityisesti siihen, miksi lapsen oikeudet toteutuvat uusissa hoidon ja kasvatuksen järjestelyissä paremmin kuin biologisten vanhempien luona. Viranomaisen on tehtävä keskeinen päätös sen suhteen, että miten lapsen sijaishuolto järjestetään. Lainsäädäntö ohjaa ensisijaisesti valitsemaan perhehoidon ja pitämään muut vaihtoehdot toissijaisina. Lapsen sijaishuollon järjestämisessä tulee kuitenkin huolellisesti arvioida, millainen sijaishuoltopaikka pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin lapsen etua parhaiten palvelemalla tavalla. (Pösö 2016, 18-19.)

Lapsen sijaishuolto on mahdollista järjestää perhehoitona, laitoshoidona tai muulla tavalla, joka palvelee parhaiten lapsen etua ja tarpeita. Lapsen sijoittava kunta tai kaupunki on vastuussa siitä, että sijaishuoltopaikka vastaa lapsen tarpeita ja on hänen etunsa mukainen. (Saastamoinen 2008, 8, 25.) Lapsen sijaishuolto pitää sisällään sen, että lapsen arjesta huolehditaan ja hän saa asianmukaista kasvatusta ja huolenpitoa, jotka huomioivat lapsen yksilölliset tarpeet. Sijaishuollon merkittävä tavoite on se, että lapselle muodostetaan tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö, jossa huomioidaan lapsen sekä fyysinen että psyykinen hyvinvointi. On tärkeää, että lapsi kokee sijaishuollossa itsensä hyväksytyksi ja hän saa ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lisäksi on merkittävää, että lapsen oma ääni tulee kuuluviin hänen arkeaan koskevissa asioissa. (Pösö & Laakso, 2014; Saastamoinen 2008, 22-25.)

Käsitykset siitä, että onko lapsen parempi olla perhehoidossa vai lastensuojelulaitoksessa ja mikä on lapsen edun mukainen sijaishuoltopaikka, saattavat vaihdella eri osapuolten välillä. Esimerkiksi lapsen näkemys saattaa erota hänen vanhempiansa näkemyksestä. Lisäksi on myös mahdollista, että vanhemmat ovat eri mieltä lapsen edun mukaisesta sijaishuoltopaikasta. Myös viranomaisten mielipiteet sijaishuoltopaikan sopivuuskriteereistä vaihtelevat. On olemassa näkemyksiä, jotka korostavat lapsen ja hänen arjestaan vastaavien aikuisten välistä vuorovaikutussuhdetta sekä erityisesti sitä, että lapsella on mahdollisuus luoda uusia vuorovaikutussuhteita tärkeiden ihmisten kanssa. (Kalland, 2015; Walker, 2008.) Toisten mielestä on tärkeää kiinnittää huomiota välittömien huolenpitosuhteiden lisäksi myös sijaishuoltopaikan tarjoaman arjen rakentumiseen. (Palareti & Berti, 2009.)

Omassa tutkimuksessani olen tutkinut vanhempien kokemuksia ja odotuksia tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Taskinen (2007, 78-79) on havainnollistanut, että lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa ovat lain mukaan nuorisokodit, koulukodit ja lastenkodit, joiden ylläpidosta vastaavat kunnat, valtio tai yksityiset yhteisöt. Lisäksi lastensuojelulaitoksiin voidaan rinnastaa myös muita yksiköitä, esimerkiksi vastaanottokodit. On mahdollista, että perhehoidossa ei pystytä vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, minkä vuoksi lapsen edun mukainen ratkaisu on sijoittaa hänet lastensuojelulaitokseen, jolla on erityisosaamista vastata lapsen problematiikkaan.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaan lastensuojelulaitoksessa lapsen kasvatus ja hoito on järjestettävä niin, että lasta kohdellaan asianmukaisesti ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan. Lastensuojelulaitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet, jotka palvelevat lapsia heidän arjessaan. Lastensuojelulaitoksen toimitilat ovat silloin riittävät ja asianmukaiset, kun lapsella on mahdollisuus riittävään yksityisyyteen. Lapsella on oltava oma huone, jossa hänellä on mahdollisuus olla rauhassa. Oma huone toimii myös lapsen oman identiteetin kannalta välttämättömänä omana alueena. Lastensuojelulaitoksessa on oltava myös yhteisiä tiloja, jotka ovat tarkoitettuja yhteiseen käyttöön. On tärkeää, että lastensuojelulaitos on kodinomainen ja lapsen viihtyvyyteen panostetaan. Lastensuojelulaitoksessa nimetään lapselle usein omaohjaaja, joka toimii laitoksessa lapsen vastuutyöntekijänä. On tärkeää, että lapsi pystyy muodostamaan avoimen vuorovaikutussuhteen omaohjaajan kanssa. (Kyrönseppä ja Rautainen, 1993.)

Lapsen sijaishuolto on lähtökohtaisesti väliaikainen ratkaisu. Sijaishuollon avulla pyritään siihen, että perhe voisi jossain kohdassa yhdistyä eli lapsi voisi muuttaa takaisin vanhemman tai vanhempiensa

luokse. Sijaishuollon kesto vaihtelee lapsen tarpeiden mukaan. Sijoitus voi kestää muutamasta viikosta useisiin vuosiin tai se voi tarkoittaa koko lapsuuden kestoista kasvamista ja asumista kodin ulkopuolella. Lapsella voi olla elämänsä aikana useita sijoituksia takana. Sijoitusten lukumäärä voi kasvaa esimerkiksi sen vuoksi, että lapsen sijaishuoltopaikkaa on jouduttu vaihtamaan useaan kertaan. Lisäksi lapsen sijoitusten lukumäärää kasvattaa se, jos kotona asumiskokeilu on epäonnistunut, minkä jälkeen on seurannut uusi sijoitus. (Pösö 2005, 203.) Sijaishuoltopaikkoihin kohdistuu myös kritiikkiä. Esimerkiksi Hytönen, Malinen, Salenius, Haikari, Markkola, Kuronen ja Koivisto (2016) ovat tutkineet lastensuojelun sijaishuollon epäkohtia vuosina 1937-1983. Tutkimus on osoittanut, että kaikissa sijaishuollon eri muodoissa on tapahtunut lasten kaltoinkohtelua. Tutkimuksen mukaan sijaishuollossa ei ole aina huolehdittu lapsen terveydenhoidosta tai ruoasta. Lisäksi lapsen ja vanhemman yhteydenpitoa ei ole tuettu lain edellyttämällä tavalla. Tutkimuksen haastateltavat ovat kertoneet, että heidän vanhempiaan on mustamaalattu sijoituspaikassa. Myös yhteyttä omiin sisaruksiin ei ole kannustettu tai sitä ei ole saanut välttämättä ylläpitää. (Hytönen ym. 2016.)

3 VANHEMPIEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLON AIKANA

Vanhempien tukeminen sijaishuollon aikana on myös lapsen etu. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa ja on tärkeää, että suhde biologisiin vanhempiin säilyy koko sijaishuollon ajan, mikäli se on lapsen etua ajatellen mahdollista. Suhteen säilymiseksi myös vanhemmat tarvitsevat tukea ja kannustusta sijaishuollon aikana. Olen tutkimuksessani kiinnostunut kaikesta vanhempien saamasta tuesta, sekä viranomaisesta että läheisverkoston tarjoamasta tuesta. Vanhempien tukemisen suhteen keskeisimmiksi käsitteiksi tutkimuksessani nousevat sosiaalinen tuki ja vertaistuki.

3.1 Sosiaalisen tuen ja vertaistuen merkitys

Sosiaalinen tuki on sosiaalisista suhteista saatava voimavara, jolla on merkittävästi vaikutusta yksilön hyvinvointiin. (Cohen & Symen, 1985.) Sosiaalisella tuella on merkittävä rooli ihmisten hyvinvoinnissa ja erityisesti perheeltä saatu tuki sekä vahvat perhesuhteet ovat yhteydessä positiiviseen emotionaaliseen hyvinvointiin. (Brooks ym. 2016.) Malecki ja Demary (2003) ovat tutkimuksessaan tuoneet esille, että erityisesti kokemukset rakkaudesta perheen sisällä ja perheenjäsenten tarjoama apu ovat merkittäviä hyvinvoinnin lähteitä. Levitt (1991) on tuonut esiin, että yksilön hyvinvointi on suoraan verrannollinen yksilön läheisiin ihmissuhteisiin ja sosiaalisen verkoston laajuuteen.

Kumpusalo (1991, 15-16) on jakanut sosiaalisen tuen läheisyyden perusteella kolmeen erilaiseen tasoon, jotka ovat primaaritaso, sekundaaritaso ja tertiaaritaso. Primaaritason tarjoama tuki pitää sisällään läheisverkoston, jolla tarkoitetaan perhettä ja muita läheisiä. Sekundaaritasolla sosiaalista tukea tuovat ystävät ja muu sosiaalinen verkosto, esimerkiksi työkaverit ja naapurit. Tertiaaritasolla sosiaalista tukea on mahdollista saada viranomaisilta sekä yksityisiltä että julkisilta palveluntuottajilta. Kinnunen (1998) on jakanut sosiaalisen tuen kolmeen ryhmään sosiaalisen tuen tuottajan tyyppin perusteella. Ensimmäisessä ryhmässä sosiaalista tukea jakavat henkilökohtaiset tuttavat, joita ovat perheenjäsenet ja sukulaiset. Toisessa ryhmässä sosiaalinen tuki perustuu vertaisryhmän tarjoamaan tukeen. Kolmas ryhmä pitää sisällään julkisen ja yksityisen sektorin ammattiauttajien tarjoaman sosiaalisen tuen. Olen hyödyntänyt omassa tutkimuksessani Kinnusen (1998) määritelmää sosiaalisen tuen jaottelusta, sillä Kinnunen (1998) nostaa esille myös merkityksen

vertaistuesta, joka on tutkimuksien (mm. Gothoni, 1991; Kumpusalo, 1991 & Tuominen, 1994) mukaan merkittävä voimavara ja tuen muoto.

Vertaistuella tarkoitetaan vertaisten kokemusten jakamista eli toisen samanlaisessa elämäntilanteessa elävän henkilön antamaa sosiaalista tukea. Vertaistuen merkitys perustuu siihen, että ihminen on tietoinen siitä, että hänen ympärillään on olemassa ihmisiä, joilta on mahdollista saada emotionaalista sekä tiedollista tukea. Vertaistuki voi tarjota myös ihmiselle käytännön apua hänen tilanteessaan. (Pender 1996, 231-232.) Tutkimukset (mm. Deave ym, 2008; Svensson ym, 2006) ovat osoittaneet, että vanhemmat ovat kokeneet vertaistukiryhmillä olevan positiivista vaikutusta heidän hyvinvointiinsa. Vertaistuki tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden kokemusten jakamiseen ja sosiaalisten suhteiden luomiseen muiden vanhempien kanssa.

Vertaisryhmä voi tarjota vanhemmille merkittäviä positiivisia hyötyjä. Vanhemmat voivat kokea, että vertaisryhmä tarjoaa heille ymmärrystä, empatiaa, luottamusta sekä konkreettisia keinoja ja neuvoja, miten omasta arjestaan muuttuneessa elämäntilanteessa voi selviytyä. Lisäksi vertaistuki voi vahvistaa vanhemman muuttuneen elämäntilanteen hyväksymistä. (Chard, 2019; Rissanen, 2015.) Nykypäivänä vertaisuutta on helposti saatavilla esimerkiksi sosiaalisen median avulla. Nykyään yhä enemmän sosiaalista mediaa käytetään informaatiokanavana, kun halutaan jakaa kokemuksia esimerkiksi omasta elämäntilanteesta tai hakea tukea vertaisilta omaan tilanteeseen. Sosiaalinen media tarjoaa alustan, jonka avulla vertaiset voivat olla keskenään vuorovaikutuksessa. Sosiaalisessa mediassa on mahdollista päästä osaksi vertaisverkostoa ja siten kokea sosiaalista yhteyttä. Tarinoiden jakaminen ja lukeminen voi lisätä motivaatiota arjen rutiineista selviytymiseen omasta elämäntilanteesta huolimatta. (Kippola-Pääkkönen 2018, 180; Rajavaara ym. 2019.)

3.2 Sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoama tuki

Lastensuojelun tehtävänä on puuttua perheen tilanteeseen silloin, kun lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat lasta tai lapsi on itse itselleen vaaraksi. Sosiaalityöntekijän rooli on merkittävä, sillä hänen tehtävänä on arvioida, kykenevätkö vanhemmat vastaamaan lapsensa tarpeisiin. Sosiaalityöntekijä on tärkein yhdyshenkilö sosiaalitoimen ja vanhempien välillä ja sosiaalityöntekijän tehtävänä on myös arvioida vanhempien tuen tarvetta ja ohjata heitä oikeiden palveluiden piiriin.

Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tarjota tukea ja ohjata vanhempien vanhemmuutta siihen suuntaan, että lapsen kasvuolosuhteet olisivat turvalliset. (Ward, Brown & Dryden, 2014; Payne, 1996.)

Tutkimukset (mm. Dale, 2004; Trotter, 2002) ovat osoittaneet, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä voi tukea vanhempia erityisesti siten, että hän selittää vanhemmille ja lapselle arvioinnin tavoitteet ja päämäärät sekä tapaamisten tarkoitukset ja tavat, joilla he osallistuvat prosessiin. Tutkimusten mukaan vanhemmat ovat arvostaneet, jos sosiaalityöntekijä on kertonut perheelle avoimesti siitä, että hänen tehtävänsä on perheen auttaminen, mutta myös perheen palvelutarpeen selvittäminen, johon sisältyy lain määrittelemiä velvollisuuksia puuttua perheen tilanteeseen, jos se arvioinnin yhteydessä koetaan tarpeelliseksi. Wiffin (2010, 47-50) on tuonut tutkimuksessaan esiin, että vanhempien on ollut helpompi ottaa ohjausta ja tukea vastaan, kun asiakassuhde sosiaalityöntekijään on ollut avoin ja sosiaalityöntekijä on koettu luotettavaksi. Trotter (2002) tuo esiin, että positiivinen suhde vanhemman ja sosiaalityöntekijän välillä on edesauttanut myös yhteistyösuhdetta ja voimaannuttava yhteistyösuhde on ollut yhteydessä siihen, että vanhemmat ovat kokeneet tulleen kuulluksi ja saaneensa tukea omaan tilanteeseensa.

Laakso (1998) on tutkinut kahden eri lastensuojelulaitoksen arkea. Laakson (1998) tutkimuksessa on noussut esille myös vanhempien ja lastensuojelulaitoksen henkilökunnan välinen yhteistyö. Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan tärkeä tavoite on varmistaa, että sijaishuollossa olevan lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa välinen suhde säilyy. Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ja vanhempien välisen yhteistyön ja tuen muodot vaihtelevat vanhempien elämäntilanteen mukaan. (Laakso 1998, 221-223.) Lastensuojelulaitoksen henkilökunta voi tarjota vanhemmille tukea vanhemmuuteen ja sen arviointiin sekä säätelyyn. Useat lastensuojelulaitokset tarjoavat sijaishuollossa olevalle lapselle ja hänen biologisille vanhemmilleen perhetyötä, jonka avulla voidaan tukea vanhempien ja lasten välistä suhdetta. Sijaishuollon aikana saatu tuki, erityisesti sijaishuoltopaikalta, voi olla lapselle sekä vanhemmalle voimaannuttavaa. Lapsen on mahdollista saada tasapainoisempi arki ja vanhemman olo helpottuu, kun hänen ei tarvitse huonokuntoisena olla vastuussa lapsensa kasvusta ja kehityksestä. (Pitkänen 2011, 29.)

Kolmannen sektorin tarjoama tuki sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille on merkittävässä roolissa erityisesti silloin, jos vanhemmat kokevat, että he eivät saa tarpeeksi tukea sosiaalityöntekijältä tai lastensuojelulaitokselta. Pitkänen (2011, 7-8) on tutkimuksessaan tuonut esiin, että sijaishuollossa olevien lasten vanhempien kuntoutumisen tukeminen on ollut lapsen sijoituksen aikana vähäistä. Pitkäsen (2011) tutkimuksen mukaan lapsen asioista vastaavan

sosiaalityöntekijän tuki on ollut vanhempien kokemuksen mukaan pirstaleista ja avun saaminen on vaatinut vanhemmalta oma-aloitteisuutta. Tutkimuksen mukaan vanhemman kuntoutumista lapsen sijoituksen aikana edisti erityisesti merkityksellinen työskentely, johon kolmannen sektorin tarjoamalla vertaistukiryhmällä oli keskeinen rooli.

Kolmannen sektorin matalan kynnyksen palvelut voivat onnistuessaan vahvistaa sijaishuollossa olevan lapsen vanhemman voimaantumista. Vanhempien hyvinvointi vaikuttaa merkittävästi myös lapsen hyvinvointiin ja on ensiarvoisen tärkeää, että huostaanotetun lapsen vanhemmat saavat tukea koko sijaishuollon ajan. Erilaisille järjestöille tyypilliset matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja vertaistuen foorumit edistävät vanhempien osallisuutta ja sitä tukevia toimia. Järjestöjen tarjoama tuki on erityistä sen vuoksi, että mikään muu sektori ei pysty toiminnoillaan korvaamaan sitä. (Rouvinen-Wilenius 2014, 64-65.) Kolmannen sektorin järjestämät vertaistukiryhmät sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille voivat vahvistaa vanhempien itsetuntoa ja tarjota heille keinoja, miten oman elämäntilanteen kipukohdat on mahdollista muuttaa voimavaroiksi. (Rissanen, 2015.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni tavoitteena on kuvata, millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Haluan löytää vastauksia siihen, millaisia kokemuksia ja odotuksia erään valitun lastensuojelulaitoksen lasten vanhemmilla on siitä, että miten heitä on tuettu sijaishuollon aikana. Kohdistan tarkasteluni erityisesti vanhempien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta ja vertaistuesta sekä sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamaan tukeen. Lisäksi olen tarkastellut vanhempien odotuksia siitä, että millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet sijaishuollon aikana saavansa.

Tutkimukseni pääkysymykset ovat:

1. Millaista tukea vanhemmat ovat kokeneet saavansa lapsen sijaishuollon aikana?
2. Millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet saavansa sijaishuollon aikana?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on lähestymistapa, jonka ytimessä ovat tutkittavan ilmiön tulkinta ja ymmärtäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2020.) Soininen (1995, 34-35) tuo esiin, että tutkittavan ilmiön ymmärtämistä voidaan kuvailla sen merkityksen oivaltamisena eli tulkinta. Ymmärtäminen ja tulkinta laajenevat sosiaaliseen todellisuuteen kielen ilmaisun kautta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata tutkimushenkilöiden subjektiivisia kokemuksia todellisuudesta. Pidän tärkeänä sitä, että tutkimushenkilöt kertovat minulle asioista, joita he itse pitävät merkityksellisinä ja tärkeinä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena ei ole muodostaa varsinaista totuutta tutkittavasta ilmiöstä, vaan tutkijana pyrin ymmärtämään tutkimushenkilöiden näkökulmia ja ilmaisuja mahdollisimman hyvin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010; Vilka, 2007.)

Tutkimuksessani on tärkeää, että tutkimushenkilöt saavat oman äänensä kuuluviin. Olen motivoinut tämän avulla tutkimushenkilöitäni osallistumaan tutkimukseeni kirjeessä (liite 1), jonka lähetin sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille lastensuojelulaitoksen johtajan kautta. Olen tutkimuksessani antanut tutkimushenkilöilleni tilaa ja aikaa tuoda esiin juuri niitä asioita, jotka he ovat itse kokeneet merkitykselliseksi tutkimukseni kannalta. Olen noudattanut Eskolan ja Suorannan (1998, 16-17) ohjetta siitä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on keskeistä pyrkiä tukemaan tutkimushenkilöiden osallistuvuutta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on mahdollisuus päästä lähelle tutkittavaa ilmiötä (Kiviniemi, 2001). Olen pyrkinyt käsittelemään tutkimuskohdettani kokonaisvaltaisesti ja ajatellut, että tutkimushenkilöiden kokemukset ovat ainutlaatuisia. Koen, että olen ollut etuoikeutettu, sillä tutkimushenkilöt ovat halunneet jakaa minulle merkityksellisiä kokemuksiaan liittyen tutkittavaan ilmiöni.

Kvalitatiivisella aineistolla tarkoitetaan Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan aineistoa, joka on tekstimuodossa. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on voinut syntyä monella tapaa. Aineisto on voinut syntyä esimerkiksi tutkimushenkilöiden haastattelujen, päiväkirjamerkintöjen, kirjeiden tai muuta tarkoitusta varten tuotettujen kirjallisten aineistojen seurauksena. Merkittävää on se, että tutkijan on tärkeää ymmärtää, että aineiston keruu ja sen käsitteleminen eivät ole irrallisia toisistaan,

vaan ne kulkevat käsi kädessä (Mäkelä 1990, 45.) Laadullisen tutkimuksen aineiston rajaamisen suhteen ei ole olemassa yksiselitteistä linjausta tai ohjetta, vaan tutkijan on tärkeää löytää tutkittavan ilmiön kannalta keskeiset merkitykset, joiden perusteella tehdään tutkimuksellisia päätöksiä. Kiviniemi (2001, 71-72) korostaa, että laadullinen aineisto sellaisenaan ei kuvaa todellisuutta tutkittavasta ilmiöstä, vaan tutkijan tavoitteena on löytää aineistosta tulkinnalliset prismat ja tarkasteluperspektiivit, joiden avulla tutkija voi muodostaa tutkimustuloksia.

Tutkijana olen tarkastellut tutkittavaa ilmiötäni mahdollisimman objektiivisesti. Olen pyrkinyt siihen, että henkilökohtaiset uskomukseni tai asenteeni eivät vaikuttaisi tutkimuskohteeni tarkasteluun. Kyseinen objektiivisuus lähtee tutkijan oman subjektiivisuuden tunnistamisesta (Eskola & Suoranta 1998, 16-17). Tavoitteenani on pyrkiä muodostamaan aineistostani teoreettisesti mielekäs tulkinta. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 87-88) muistuttavat, että tutkimushenkilöiden valinnalla on arvovaltainen merkitys. Olennaista on, että tutkimushenkilöillä olisi riittävästi tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää koota sellainen aineisto, joka mahdollistaa tutkijalle mahdollisuuden tarkastella tutkittavaa ilmiötä kattavasti ja monipuolisesti. (Alasuutari 1995, 17.)

Laadullisessa tutkimuksessani on ollut läsnä prosessorientoitumiseni. Olen kerännyt itse laadullisen aineistoni ja aineistoon liittyvät tulkinnat ja näkökulmat ovat muotoutuneet tietoisuudessani tutkimusprosessin edetessä. On luonnollista, että tutkijan oma tietoisuus tutkittavasta ilmiöstä on jatkuvan muutosprosessin alla. (Eskola & Suoranta 1998, 16-17; Alasuutari 2019, 24-25.) Lisäksi Alasuutari (2019) tuo esiin, että on normaalia, jos laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskysymykset muokkaantuvat aineiston keräämisen aikana. Laadullinen tutkimus tarjoaa minulle erilaisen näköalapaikan omaan tutkimukseeni, kuin määrällinen tutkimus. Tällä tarkoitan sitä, että laadullinen tutkimus antaa minulle paljon erilaisia vaihtoehtoja sen suhteen, miten voin toteuttaa tutkimukseni. Vapaus valita, toteuttaa ja tulkita on motivoineet minua laadullisessa tutkimuksessani.

5.2 Fenomenologinen näkökulma

Lähestyn tutkimustani fenomenologisesta näkökulmasta, sillä tutkimuskohteenani ovat vanhempien kokemukset ja käsitykset tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Fenomenologisessa lähestymistavassa on tyypillistä, että tutkimuskohteenä on ihmisen elämäntodellisuus. Kokemuksellinen suhde sisältää ihmisen vuorovaikutussuhteen toisten ihmisten kanssa sekä hänen

kokemuksellisen suhteensa kulttuuriin ja luontoon. Tärkeimpiä käsitteellisiä työkaluja fenomenologisessa lähestymistavassa ovat kokemus ja merkitys. (Vilka, 2007.) Tutkijana minun tavoitteenani on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä siinä elämäkokonaisuudessa, jossa asiaan liittyvät tutkittavan kokemukset ovat muodostuneet tai missä se tulee tarkasteluun.

Fenomenologisessa lähestymistavassa korostetaan yksilön subjektiivisuutta ja henkilökohtaiset kokemukset nähdään merkittävänä. Yksilö saa tietoa maailmasta hänen aistiensa ja erilaisten kokemusten kautta. Fenomenologian mukaan on olemassa vain yksi maailma ja siihen liittyvä todellisuus, mutta yksilöiden on mahdollista ymmärtää ja kokea maailmaa eri tavoin. (Nikko 2003, 13-14.) Tutkimukseni tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä liittyen vanhempien kokemuksiin tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Laine (2007) korostaa, että myös fenomenologiselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan lisää tietoa. Myös tämän vuoksi koin, että fenomenologinen lähestymistapa sopii tutkimukseeni parhaiten.

Saarinen (1986, 111-115) tuo esiin, että fenomenologisessa tutkimuksessa ei tarkastella sinänsä yksilön tietoisuutta, vaan tietoisuuden toimintojen merkitysulottuvuudet ovat tärkeämmässä roolissa. Tutkimuksessa kiinnitetään erityistä huomiota kuulemiseen, näkemiseen, tuntemiseen ja aistimiseen. Toisin sanoen kiinnostuksen kohteena ovat havaintotoiminnot. Tutkimushenkilöt rakentavat maailmasta juuri sellaisen, kun he kokevat ja aistivat sen olevan. Lisäksi on tärkeää, että tutkimushenkilöt tuovat esiin juuri sellaisia asioita, joita he haluavat ja jotka he kokevat merkityksellisiksi. Fenomenologian tavoitteena ei ole välittää suoranaisesti todellisuudesta, vaan pyrkimyksenä on saavuttaa tietoa todellisuudesta tietyllä tavalla käsitteellistettynä. (Nikko 2003, 17-18.)

Fenomenologinen lähestymistapa ei ole kiinnostunut siitä, pidetäänkö haastattelussa taukoja tai millaisia yksittäisiä sanoja tai äänenpainoja tutkimushenkilö käyttää. Tarkastelun ytimessä ovat mielelliset merkitykset, joita tutkimushenkilöt tuottavat. On tärkeää, että aineisto saadaan kirjalliseen muotoon, jotta tutkija voi kerrata, mitä tutkimushenkilö on sanonut. Tutkija pyrkii muodostamaan tutkimushenkilöiden kokemuksista ja mielellisistä tulkinnoista erilaisia kokonaisuuksia ja kuvaamaan niiden välisiä merkityssuhteita. (Vilka, 2007.) Koen, että olen tutkijana tärkeässä roolissa. Hyödynnän itse itseäni tutkimukseni työvälineenä. Tavoitteenani on ollut kyetä tulkitsemaan aineistoani. Koen, että olen onnistunut tässä ja sen vuoksi oma ymmärrykseni tutkittavasta ilmiöstä on laajentunut. Teoreettisen viitekehyksen hyödyntäminen työkaluna tuki tutkimusprosessiani vasta siinä vaiheessa, kun ymmärrykseni oli laajentunut.

5.3 Teemahaastattelu tiedonhankintamenetelmänä

Valitsin tutkimukseeni tiedonhankintamenetelmäksi haastattelun. Haastattelua tekevän tutkijan tavoitteena on luoda kuva haastateltavien ajatuksista, jotka sisältävät erilaisia käsityksiä, kokemuksia ja tunteita tutkittavasta ilmiöstä. (Hirjärvi & Hurme 2018, 41.) Valintaa tehdessäni mietin myös potentiaalisina vaihtoehtoina aineistoin keräämistä kyselylomakkeen avulla. Lisäksi pohdin, että aineiston keruu on mahdollista toteuttaa myös tutkimushenkilöiden kirjoittamien kertomuksien avulla. Edellä mainittujen tiedonhankintamenetelmien ansiosta aineisto olisi ollut jo kirjallisessa muodossa, eikä minun olisi tarvinnut litteroida tutkimushenkilöiden kanssa käytyjä haastatteluja. Arvioin, että tutkittavan ilmiöni kannalta aito vuorovaikutus tutkimushenkilöiden kanssa palvelisi tutkimustani parhaiten. Tämän vuoksi valitsin tiedonhankintamenetelmäksi haastattelun. Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 66-67) pitävät tärkeänä myös sitä, että tutkimushenkilöillä on mahdollisuus kysyä välittömästi tarkentavia kysymyksiä, jos he eivät ymmärrä jotain haastattelijan esittämää kysymystä. Todenmukaisen tulkinnan edistämiseksi on erittäin tärkeää, että minä ja haastateltava ymmärrämme toisiamme.

Haastattelu tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden olla suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Tämän ansiosta tutkija pääsee lähemmäs tutkimushenkilön perspektiiviä ja tutkimushenkilön näkemykset ja kokemukset ovat paremmin saavutettavissa ja ymmärrettävissä. (Denzin & Lincoln 1994, 4-5.) Haastattelun valitseminen tukee myös tutkimukseni fenomenologista lähestymistapaa, sillä haastattelu tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden suunnata huomio kokemusten ymmärtämiseen. Haastattelu mielletään usein suunnittelemattomaksi ja avoimeksi. Haastattelussa on tärkeää, että tutkimushenkilö pystyy luottamaan tutkimuksen tekijään, jotta omista kokemuksista kertominen olisi avoimempaa. (Silverman 2000, 90.)

Olen kerännyt tutkimukseni aineiston puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelun ominaisin piirre ovat teemat, joiden ympärille tutkija on rakentanut haastattelun. Teemahaastattelu tuo tutkimuksen aineiston keräämiselle vapautta, sillä haastattelukysymysten järjestystä tai sanamuotoja ei tarvitse lyödä lukkoon, vaan tutkija voi arvioida kysymysten esittämistä haastattelun edetessä. (Hirjärvi & Hurme 2018, 47-48.) Teemahaastattelun toteuttaminen oli minulle tutkijana mahdollista erityisesti sen vuoksi, että olin perehtynyt huolellisesti tutkittavaan ilmiöön ennen tutkimuksen aloittamista. Tämän vuoksi pystyin tekemään haastattelukysymyksiä valitsemistani teemoista sen sijaan, että olisin keskittynyt vain yksityiskohtaisiin kysymyksiin.

Teemahaastattelurunkoni (liite 3) sisältää kolme teemaa, jotka ovat (1) vanhempien kokemukset läheisverkoston tarjoamasta tuesta lapsen sijaishuollon aikana, (2) sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoama tuki ja (3) vanhempien odotukset tuesta sijaishuollon aikana. Olen muodostanut kyseiset teemat tutkimukseni teoriataustan pohjalta. Jokaisen teeman alapuolelle olen tehnyt valmiiksi alakysymyksiä, joita hyödynsin haastattelutilanteissa. Teemahaastattelut toteutettiin lastensuojelulaitoksen neuvotteluhuoneessa. Aloitin haastattelut aina esittelemällä itseni ja kertomalla lyhyesti, että millaisesta tutkimuksesta oli kyse. Olen lähestynyt vanhempia kirjeellä (liite 2), jonka lastensuojelulaitoksen johtaja on jakanut vanhemmille. Kirjeessä olen kertonut tutkimukseni tarkoituksesta. Tämän vuoksi en kokenut tarpeelliseksi enää haastattelutilanteessa käydä läpi tutkimukseni taustaa syvemmin, sillä vanhemmilla on ollut mahdollisuus tutustua tutkimukseeni kirjeen ansiosta ja kirjeessä heille on tarjottu mahdollisuutta esittää lisäkysymyksiä tutkimuksestani.

Teemahaastattelu palveli erinomaisesti tutkimukseni aineiston keräämistä. Teemahaastattelun etuna oli erityisesti sen joustavuus omassa tutkimuksessani. Tutkijana minulla oli mahdollisuus toistaa kysymys, selventää kysymystäni, oikaista väärinkäsityksiä sekä käydä keskustelua tutkimushenkilön kanssa haastattelun edellyttämällä tavalla. Minulla ei olisi ollut tätä mahdollisuutta, jos olisin valinnut tiedonhankintamenetelmäksi kyselylomakkeen, jota tutkimukseni alkutekijöissä pidin potentiaalisena vaihtoehtona. Tuomen ja Sarajärven (2009, 71-73) mukaan usein kyselylomakkeen lähettäjä olettaa automaattisesti, että vastaajat ovat luku- ja kirjoitustaitoisia, eikä heillä ole kirjoittamista haittaavia esteitä, kuten alentunutta näkökykyä. Lisäksi avoimen lomakekyselyn lähettäjä usein olettaa, että vastaajat kykenevät, haluavat tai osaavat ilmaista itseään tarkoittamallaan tavalla.

5.4 Tutkimushenkilöt ja aineiston kerääminen

Olen asettanut tutkimushenkilöille kriteeriksi sen, että heidän lapsensa tai lasten tulee olla huostaanotettuja, mikä takaa sen, että lapselle tai lapsille on järjestetty sijaishuolto. Näin voin varmistua siitä, että tutkimushenkilöillä on kokemusta lapsen huostaanotosta ja siitä, millaista tukea heille on tarjottu sijaishuollon aikana. Keräsin tutkimusaineistoni vanhemmilta, joiden lapset olivat sijoitettuina samaan lastensuojelulaitokseen. Kohdejoukon valinnan henkilökohtaisuus motivoi minua, sillä haluan tulevaisuuden työurallani työskennellä lapsiperheiden sosiaalityössä ja erityinen kiinnostuksen kohteeni on lastensuojelun sijaishuolto ja siihen liittyvä huostaanotonprosessi.

Rekrytoin tutkimukseeni vanhempia kirjeellä (liite1), jonka lastensuojelulaitoksen johtaja oli jakanut vanhemmille marraskuussa 2021. Lastensuojelulaitoksen johtaja antoi minulle luvan toteuttaa tutkimustani hänen laitoksessaan. Allekirjoitimme jokaisen tutkimushenkilön kanssa tutkimusluvan (liite 2) ennen tutkimusprosessin aloitusta.

Tutkimukseeni osallistui seitsemän vanhempaa, joista viisi oli naisia ja kaksi miehiä. Tutkimukseni tutkimushenkilöt ovat keskenään eri-ikäisiä, eri sukupuolta olevia ja erilaisen kokemustaustan omaavia vanhempia, joiden lapsi tai lapset ovat huostaanotettuja. Vanhemmat olivat iältään noin 35-45-vuotiaita ja huostaanotetut lapset olivat iältään 13-17-vuotiaita. Tutkimukseni aineiston keruussa olen noudattanut Eskolan ja Suorannan (1998, 57) ohjetta luottamuksellisuudesta ja anonyymiydestä. Lastensuojelulaitoksen nimi tai sijainti ei tule tutkimuksessani missään kohdassa esille. En myöskään kerro tutkimushenkilöideni henkilöllisyyttä. Tiedotin tutkimushenkilöitäni jo rekrytointivaiheessa luottamuksellisuudesta ja anonyymiydestä kirjeessäni. Tutkimushenkilöiden lasten henkilöllisyys ei tule tietooni missään vaiheessa tutkimustani.

Haastattelun aluksi olen kysynyt tutkimushenkilöiltä luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Lisäksi olen tuonut esiin, että tutkimukseni aineisto on vain minun käytettävissäni. Jokainen tutkimushenkilö antoi minulle luvan nauhoittamiseen. Koin, että haastattelutilanteet olivat ilmapiiriltään avoimia ja rauhallisia. Yhteenkään haastatteluun ei tullut keskeytyksiä ja neuvotteluhuone, jossa haastattelut pidettiin, oli viihtyisä. Koin, että haastattelutilanteissa vuorovaikutus tutkimushenkilöiden kanssa oli avointa. Minulle ei jäänyt tunnetta, että tutkimushenkilö olisi esimerkiksi kokenut häpeää kertomistaan asioista. Koin, että minun sekä tutkimushenkilöiden välillä vallitsi ymmärrys, minkä vuoksi haastattelutilanteet olivat erittäin hedelmällisiä tutkimukseni kannalta. Haastattelut olivat kestoaltaan 38 minuutista 59 minuuttiin. Haastattelut kestivät yhteensä 4 tuntia ja 59 minuuttia.

Tutkimushenkilöiden anonymiteetin suojelemiseksi olen muuttanut heidän nimensä tutkimuksessani. Tutkimushenkilöt kantavat tutkimuksessani nimiä Katariina, Paavo, Juhani, Minttu, Leena, Anneli ja Tuulia. Kyseessä ovat fiktiiviset nimet, eivätkä ne anna viitteitä tutkimushenkilöiden oikeista nimistä. Teemahaastattelun aluksi kävimme vanhemman kanssa läpi haastattelutilanteen pelisäännöt. Muistutin vanhempia siitä, että heillä on oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa. Lisäksi kerroin, että haastattelun aikana voimme pitää tauon missä kohdassa tahansa, jos haastattelussa käsiteltävät teemat esimerkiksi aiheuttavat vanhemmassa negatiivisia tunteita. Lisäksi neuvotteluhuoneen viereisessä tilassa oli lastensuojelulaitoksen johtaja paikalla. Johtaja oli tarjoutunut auttamaan kesken haastattelutilanteen, jos tutkimushenkilöt tarvitsivat tukea kesken

haastattelun. Kukaan tutkimushenkilöistä ei kokenut taukoa tarpeelliseksi haastattelun aikana, eikä kukaan tuonut esille, että ei pystyisi esimerkiksi jatkamaan haastattelua negatiivisten tunteiden vuoksi. Olen luetuttanut tutkimukseni litteroidun aineiston jokaisesta haastattelusta vanhemmilla. Olen lähettänyt heille salatulla sähköpostilla litteroidun haastattelun ja heillä on ollut mahdollisuus kommentoida tekstiäni. Kukaan vanhemmista ei tuonut esiin puutteita litteroidusta aineistosta.

5.5 Aineiston analyysi

Lähestyin tutkimukseni aineistoa fenomenologisesta näkökulmasta. Fenomenologisen analyysin lähtökohtana on se, että tutkimushenkilön on mahdollista kuvailla kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan vuorovaikutuksessa puheen avulla. (Smith & Osborn 2007, 54-55.) Tutkijan tavoitteena on tehdä tulkintoja tutkimushenkilöiden tuottamasta puheesta. On mahdollista, että tutkimushenkilö ei tuo esimerkiksi henkilökohtaisten syiden vuoksi esiin kaikkea, mitä hän sillä hetkellä ajattelee käsiteltävästä ilmiöstä. Lisäksi on mahdollista, että tutkimushenkilön voi olla vaikea sanoittaa kokemuksiaan ja tunteitaan sekä rakentaa niiden ympärille merkitysverkostoja. Tämän vuoksi tutkijan tulee tarkkaavaisesti kuunnella tutkimushenkilöitä ja pyrkiä tekemään huolellisia tulkintoja tutkimushenkilöiden puheesta. (Smith & Eatough 2007, 35-36.)

Fenomenologisen analyysin ytimessä on tutkijan avoimuus. Olen pyrkinyt lähestymään tutkittavaa ilmiötäni ilman ennakkoluuloja. Fenomenologisen analyysin tekemiseen ei ole olemassa suoraviivaista ohjeistusta, miten analyysia tulisi tehdä. Käytännön tasolla on mahdollista, että fenomenologista analyysia voidaan yhdistää useisiin analyysitapoihin. (Koivisto, 2013.) Olen hyödyntänyt aineiston analyysissäni laadullista sisällönanalyysia ja teemoittelua. Olen analysoinut aineistoani Tuomen ja Sarajärven (2009, 91-92) ohjeiden mukaan. Olen käynyt aineistoani läpi eritellen, tiivistäen sekä yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Sisällön analyysi on tekstianalyysia, joten olen muuttanut aineistoni tekstimuotoon. Olen litteroinut jokaisen haastattelun tekstimuotoon siinä järjestyksessä, kun haastattelut ovat olleet. Litteroitua aineistoa minulle kertyi 82 sivua. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, jonka tarkoituksena on kytkeä tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-106.)

Aineiston analyysin aloittamiselle tukea antaa huolellinen perehtyminen tutkittavaan ilmiöön ja aiempiin tutkimuksiin (Silverman 2000, 121.) Luin paljon kirjallisuutta liittyen tutkittavaan ilmiöni ennen kuin aloitin keräämään tutkimukseni aineistoa. Olen tutustunut Kiviniemen (2001) ohjeen mukaisesti aineistooni huolellisesti ja prosessiluontoisesti. Luin aineistoni useampaan kertaan läpi ennen kuin aloitin varsinaisen analyysin. Luin aineistoani aktiivisesti, mikä mahdollisti minulle tutkijana uusia ajatuksia aineistostani ja mielenkiintoisia kysymyksiä analyysin jatkoa ajatellen. Olen analysoinut tutkimukseni aineistoa teoriasidonnaisesti. En ole kuitenkaan pakottanut aineistoani vastaamaan tutkimuskysymyksiini, vaan tarkastelin aineistossani esiin nousseita näkökulmia huolellisesti.

Järjestin aineistoni teemoittain litteroinnin ja huolellisen lukemisen jälkeen. Tutkimukseni teemahaastattelurungossa oli kolme erilaista teemaa. Annoin jokaiselle teemalle oman värin, mikä auttoi minua tekemään merkintöjä aineistooni. Hyödynsin Eskolan ja Suorannan (2008, 152) ohjeen mukaisesti teemahaastattelurunkoani aineiston jäsentämisessä. Tämä auttoi minua aineiston analyysissäni, sillä teemahaastattelurunkoa pohtiessani olen hyödyntänyt tutkimustani ohjaavaa teoriataustaa. Aineiston analyysissä teemahaastattelurungon hyödyntämisen tavoitteena on nostaa esiin sellaisia tekstikohtia, jotka kertovat kyseisistä asioista. Etsin kaikista haastatteluista kohdat, jotka käsittelivät tiettyä teemaa ja yliviivasin ne värikynällä.

Avaintemat, jotka saivat oman värin, olivat vanhempien tukipilarit sijaishuollon aikana, vanhempien kokemukset sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen tarjoamasta tuesta ja vanhempien odotukset tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana. Teemojen vastauksien etsiminen ei sujunut ongelmitta. Vaikka haastatteluni etenivät teemasta teemaan, löytyi teemoihin vastauksia läpi haastattelun. Tällä tarkoitan sitä, että haastattelun aikana, kun käsitelimme esimerkiksi vanhempien odotuksia tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana vanhemmille tuli mieleen lisää asioita liittyen edellisen teeman käsittelyyn. Vanhemmat halusivat kertoa lisää kokemuksistaan, jotka liittyivät esimerkiksi lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään ja lapsen sijaishuoltoapaikan tarjoamaan tukeen.

Teemoittelun tavoitteena on nostaa esiin tutkimusongelmien kannalta mielenkiintoisia sitaatteja, joita on tarkoitus tulkita. (Eskola & Suoranta 1998, 175-176.) Aineiston analyysissäni olen onnistunut löytämään avaintemoja. Tämän tarkastelun avulla olen voinut muotoilla ja tiivistää aineistoani. (Coffey & Atkinsson 1996, 26-29.) Kiviniemen (2001) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analysoinnin analyttistä osaa edustaa aineiston luokittelu ja jäsentäminen tema-alueisiin. Tämä mahdollistaa myös koodaamisen helpommin tutkittaviin osiin. Eskola ja Suoranta (1998)

mainitsevatkin, että analysoinnin yksi merkittävä tavoite on ydinkategorioiden ja perusulottuvuuksien löytyminen, mikä kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Näiden avulla voidaan rakentaa tutkimustulosten analysointi.

Avaintemojen nimeämisen jälkeen käsittelin jokaisen teeman erikseen. Löysin jokaisen avainteman alapuolelle erilaisia ulottuvuuksia, joista avaintema muodostui. Vanhempien tukipilarit sijaishuollon aikana sisälsivät vanhempien kokemuksia läheisverkoston ja vertaistukiryhmien tarjoamasta tuesta. Sosiaalityöntekijän tarjoama tuki ja lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoama tuki muodostivat kokonaisuuden vanhempien kokemuksista liittyen sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen tarjoamaan tukeen. Vanhempien odotukset tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana muodostuivat toiveista, joita vanhemmat esittivät lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja lapsen sijaishuoltopaikalle.

Laadullisen tutkimuksen raportoinnissa on tärkeää empirian ja teorian vuoropuhelu. Tämä tarkoittaa sitä, että empiirisiä havaintoja tulkitaan teoreettisten ideoiden avulla ja tutkimuksen sekä empirian välinen yhteys tuodaan tutkimuksessa esille. (Eskola & Suoranta 2008, 241.) Pysin tuomaan esille tätä tutkimukseni tuloksissa. Tulososiossa tuon esiin havaintoja tutkimusaineistosta ja liitän niihin teoreettisia käsitteitä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 158-159) mukaan empiirinen aineisto on merkittävässä osassa tutkimuksen kokonaiskuvaa ajatellen. Tutkimustulosten kirjoittaminen on samalla tulosten raportointia sekä aineiston analyysia. Aineiston analyysini tavoitteena oli löytää sopiva tapa tehdä analyysia, mikä palvelee parhaiten tutkimusprosessiani.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kun tarkastellaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, huomiota tulee kiinnittää erityisesti validiteettiin, jolla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2020, 226-227.) Validiudella pyritään siihen, että tutkimuksessa keskitytään juuri siihen ilmiöön, mihin on tarkoituskin. Tutkimuksen luotettavuudessa on ennen kaikkea kysymys tulkintojen validiteetista (Ahonen 1994, 128-130.) Olen noudattanut Alasuutarin (2019) ohjetta siitä, että aineisto kannattaa luetuttaa tutkimushenkilöillä haastattelujen jälkeen, sillä sen avulla virheiden määrää on mahdollista vähentää, kun tutkimushenkilöillä on mahdollisuus lukea ja kommentoida litteroitua aineistoa. Kun olin litteroinut aineiston, niin lähetin haastateltaville luettavaksi heidän oman litteroidun

haastattelunsa. Tutkimushenkilöt eivät lukeneet muiden haastatteluja. Tarjosin tutkimushenkilöille mahdollisuuden kommentoida litteroitua aineistoa. Aineiston luetuttaminen tutkimushenkilöillä on erityisesti lisännyt tutkimukseni uskottavuutta ja sitä kautta myös luotettavuutta.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuudessa on tärkeää, että tutkija perustelee tehdyt tulkinnat. Perustana kaikelle tulkinnalle ja tutkimuksen totuudenmukaisuudelle voidaan pitää tarkkaa ja selkeää kuvausta, sillä tapahtumia ja prosesseja voidaan selkeästi ymmärtää vasta sen jälkeen, kun ne on huolellisesti kuvattu. (Eskola & Suoranta, 1998; Silverman, 2000.) Olen noudattanut koko tutkimusprosessin ajan periaatetta tarkasta ja totuudenmukaisesta raportoinnista. Olen myös perustellut valintojani, joita olen tehnyt tutkimusprosessin edetessä. Lisäksi olen tuonut tutkimukseni tulososuudessa esille sitaatteja aineistostani, tukemaan esittämiäni tulkintojani. Kyseisten sitaattien kautta myös tutkimushenkilöiden ääni tulee kuuluviin tutkimuksessani. Olen muodostanut laajan ja tarkan kuvauksen tutkimushenkilöideni näkökulmista tutkimukseni tulososuudessa. Se edesauttaa lukijan mahdollisuutta päästä heidän kanssaan vuorovaikutukseen ja muodostaa oma käsitys tutkimushenkilöiden perspektiivistä sekä arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. (Bryman 1988, 77-79.)

Olen antanut tutkimushenkilöilleni tilaa vaikuttaa tutkimusprosessiini siten, että olen kysynyt heidän mielipidettään siitä, missä tilassa haastattelut pidetään. Päädyimme yksimielisesti siihen tulokseen, että lastensuojelulaitoksen neuvotteluhuone on tähän tarkoitukseen sopiva vaihtoehto ja neuvotteluhuoneen ovelle laitetaan haastattelun ajaksi varatun tilan kyltti. Olen pitänyt Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2020, 234) ohjeistuksen mukaan teemahaastattelurunkoni kysymykset laajoina ja monipuolisina. Kysymysten ei ole tarkoitus johdatella haastateltavaa, vaan tavoitteena on, että kysymykset rohkaisisivat vanhempia omien kokemusten esille tuomiseen. Otin teemahaastattelun kysymyksien suunnittelussa jo huomioon niiden neutraalisuuden ja sen, että ne tarjoavat haastateltavalle mahdollisuuden tuoda oman mielipiteen esiin käsiteltävästä asiasta.

Haastattelutilanteessa ei ole mahdollista luoda tutkimukseen osallistujalle täydellistä anonymiteettiä, sillä haastattelija on koko ajan tilanteessa läsnä. Tämän vuoksi on tärkeää, että tutkija, joka tekee haastattelututkimusta, luottaa haastateltavien mahdollisuuteen ja vapaaehtoisuuteen kertoa avoimesti omista kokemuksistaan. (Hirsjärvi ym. 2020, 195-197.) Olen noudattanut tutkimusprosessissani hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen toiminut tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen mukaisesti, sillä tutkimukseni on toteutettu rehellisesti ja huolellisesti. Tuon tutkimuksessani selkeästi esille, millaisia metodologisia valintoja olen tehnyt ja miten olen perustellut niitä. Olen onnistunut siinä,

etten tuo omia mielipiteitä esille tutkimustuloksissa, vaan kaikki perustuvat haastatteluissa koottuun aineistoon. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2002, 135) ohjeistavat, että tutkimuksessa on pyrittävä kuvaamaan haastateltavien kokemukset juuri sellaisinaan kuin ne aineistossa esiintyvät.

Tutkimukseni eettisyyden kunnioittaminen on ollut minulle tärkeä arvo koko tutkimusprosessin ajan. Eettisyys ilmenee tutkimuksessani erityisesti tutkimukseen osallistuvien henkilöiden kohteluna. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 7) pitää ehdottaman tärkeänä sitä, että tutkimushenkilöiden osallistuminen tutkimukseen ei saa aiheuttaa mitään haittoja heille. Tulososuutta kirjoittaessani panostin siihen, ettei haastateltavia pysty tunnistamaan. Anonymiteetin suojelemiseksi olen muuttanut heidän nimensä aineistosta lainattujen sitaattien alapuolelle. Jokainen haastateltava osallistui tutkimukseeni vapaaehtoisesti. Myös tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009, 4) ohjeistaa, että tutkittavilla on oikeus vapaaehtoiseen osallistumiseen ja heidän tulee saada tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. Olen lähettänyt lastensuojelulaitoksen johtajan kautta tutkimukseeni osallistuville vanhemmille tarvittavat tiedot tutkimuksestani ja sen toteuttamisesta. Kerroin haastateltaville vanhemmille, että aineiston käsittelyssä tulen poistamaan lainatuista sitaateista kaiken sellaisen, mistä voisi tunnistaa henkilöllisyyden tai paikkakunnan, jossa kyseinen lastensuojelulaitos sijaitsee. Lisäksi olen kertonut haastateltaville, että haastattelut nauhoitetaan ja äänitteet tulevat vain minun käyttööni. Jokaisella tutkimushenkilöllä oli myös oikeus vetäytyä tutkimuksesta milloin tahansa. Tutkimukseni jälkeen olen poistanut äänitteet ääninauhuristani sekä hävittänyt tutkimukseni litteroidun aineiston.

Tutkijana minulla ei ole oikeutta käsitellä huolimattomasti aineistoani tutkimuksen aikana tai sen jälkeen. Tutkimukseni eettisyys on säilynyt koko prosessin ajan ja myös sen jälkeen. Olen käsitellyt aineistoa asiallisesti. Olen tutkimukseni jälkeen poistanut haastatteluiden ääninauhoitteet ja pitänyt erityisesti litteroinnin aikana huolta, että vain minä kuuntelen kyseisiä äänitteitä. Olen säilyttänyt tutkimukseni aineistoa työhuoneessani lukollisessa kaapissa. Vain minulla on ollut pääsy kyseiseen kaappiin. Olen raportoinut huolellisesti ja tarkasti tutkimusprosessiani. Tämän ansiosta lukijan on helppo seurata tutkijan ajatuksia ja ymmärtää, mihin tulkinnat pohjautuvat. (Silverman 2000, 201.) Olen selkeästi erottanut tulososuudessa, mikä on haastateltavien ja mikä on omaa pohdintaani. Olen onnistunut noudattamaan tulososuudessa eettisyyttä sen suhteen, että haastateltavien vastaukset eivät sekoitu myöskään teoriaan, vaan ne ovat selkeästi erotettavissa.

Olen rekrytoinut tutkimukseeni tutkimushenkilöitä lastensuojelulaitoksen johtajan kautta. Lastensuojelulaitoksen johtaja on lähettänyt sähköisesti laitoksen nuorten vanhemmille kirjeeni (liite1). Kontakti laitoksen johtajan kautta on taannut sen, että tutkimushenkilöt ovat osallistuneet

tutkimukseeni vapaaehtoisesti, sillä kirjeessäni pyysin vanhempia ottamaan oma-aloitteisesti yhteyttä minuun, mikäli tutkimukseni on herättänyt heissä mielenkiintoa. Lisäksi kontakti laitoksen johtajan kautta on mahdollistanut minulle sen, että en ole valikoinut tutkimushenkilöitäni. Minulla ei ole ollut tietoa vanhempien henkilöllisyydestä ennen kuin he ovat ottaneet minuun yhteyttä. On mahdollista, että osa vanhemmista ei ole halunnut kieltäytyä tutkimuksesta sen vuoksi, koska lastensuojelulaitoksen johtaja on kysynyt vanhempien halukkuutta osallistua tutkimukseen. Laitoksen johtajalla on tietty rooli myös vanhempien näkökulmasta ja osa vanhemmista on saattanut kokea, että johtajan vallalla on ollut vaikutusta halukkuuteen osallistua tutkimukseen. Tutkimuksessani vanhemmat eivät tuoneet esille, että olisivat kokeneet olevansa painostettuja osallistumaan tutkimukseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Vanhempien tukipilarit sijaishuollon aikana

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että läheisverkoston ja vertaisryhmien tarjoama tuki on ollut heille merkittävää lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat sanoivat saaneensa merkittävästi tukea läheisverkostoltaan, erityisesti perheenjäseniltä, ystäviltä ja muilta sukulaisilta. Vanhempien mukaan läheisverkosto on tarjonnut heille apua kuuntelemiseen, arjen askareisiin ja taloudellisiin pulmiin. Lisäksi vanhemmat toivat esiin, että vertaisryhmät ovat tarjonneet heille voimaantumisen kokemuksia. Vanhemmat kertoivat, että ovat löytäneet vertaistukea erityisesti sosiaalisesta mediasta. Lisäksi vertaistuen saaminen on vanhempien mielestä mahdollistunut kolmannen sektorin tarjoamista ryhmistä sekä seurakunnalta.

6.1.1 Läheisverkoston tarjoama tuki

Kumpusalo (1991, 15-16) on jakanut sosiaalisen tuen läheisyyden perusteella kolmeen erilaiseen tasoon, jotka ovat primaaritaso, sekundaaritaso ja tertiaaritaso. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin läheisverkoston tarjoamaa tukea lapsen sijaishuollon aikana primaaritasolla, sekundaaritasolla sekä tertiaaritasolla. Tässä luvussa käsittelen vanhempien kokemuksia primaari- sekä sekundaaritasolla. Seuraavassa luvussa, jossa käsittelen vertaistukiryhmän voimaa, tuon esille vanhempien kokemuksia sosiaalisesta tuesta tertiaaritasolla. Kumpusalon (1991) mukaan primaaritasolla sosiaalista tukea tarjoaa yksilön läheisverkosto, jolla tarkoitetaan yksilön perhettä ja muita läheisiä. Tutkimuksessani kuusi vanhempaa toi esiin, että läheisverkoston tuki, erityisesti muut perheenjäsenet, kuten isovanhemmat ja sisarukset, tarjosivat vanhemmille merkittävällä tasolla tukea lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat kertoivat, että heidän kuuntelemisensa on tarjonnut merkittävää tukea heille. Vanhemmat kertoivat, että heidän sisaruksensa ja lapsen isovanhemmat ovat kuunnelleet heitä silloin, kun tarvetta on ollut:

”Omat veljet on seissy rinnalla. Niiden lapset asuu kotona, ettei niillä oo samaa tilannetta ku mulla, mutta silti ne ymmärtää. Veljet on aina tukea tarjonnu. Yleensä ne

kutsuu mut saunomaan ja antaa mulle tilaa puhua niistä asioista, mistä on tarve. Me ollaan sellainen tiimi, että loppuun asti me jaksetaan yhdessä.” (Juhani)

”Mummu ja pappa, eli mun äiti ja isä, on mua eniten auttanut ja tarjonnut merkittävällä tavalla tukea. Vaikka meillä on ollut omat ongelmamme, niin ne ei oo koskaan sanonut mua huonoksi äidiksi. Sellaista aikaa vuorokaudesta ei ole, etteikö mun oma äiti vastais puhelimeen mulle. Erityisesti silloin, kun sain kiireellisen sijoituksen jälkeen tietää, että sosiaalityöntekijä alkaa valmistelevaan huostaanottoa, niin musta tuntuu, että koko maailma romahtaa. Äiti oli se, joka esti sen romahduksen. Äiti kuunteli mua, kun mulla oli vaikeeta.” (Katariina)

Läheisverkoston tarjoama tuki ja vuorovaikutus silloin, kun vanhemmat ovat kokeneet elämäntilanteensa haastavaksi johtuen lapsen sijaishuollosta, ovat olleet tutkimukseni mukaan merkittävässä roolissa. Jauhaisen ja Eskolan (1994) mukaan yksilön läheisverkoston merkitys on suuri, sillä erityisesti läheisverkosto voi tarjota yksilön hyvinvoinnille välttämättömän henkisen ja emotionaalisen tuen. Jokainen ihminen tarvitsee elämänsä varrella läheisverkostonsa tukea erityisesti sellaisissa tilanteissa, kun ihmisestä tuntuu, että omat jalat ja mieli eivät enää kannattele. Kuuntelemisen lisäksi vanhemmat korostivat tutkimuksessani tukea arjen askareisiin. Vanhemmat toivat esiin, että erityisesti ystävät ja sukulaiset ovat tarjonneet apua arkirutiinien ylläpitämiseen. Tutkimuksessani vanhemmat kertoivat, että he ovat saaneet tukea arjen askareisiin ystäviltään sekä serkuiltaan:

”Joskus, kun ikävä omaa lasta kohtaan on lyönyt kovaa kasvoihin, oon ollut aika pohjalla. Lisäksi oon välillä tosi kuormittunut tästä jatkuvasta paperitulvasta. Sossu laittaa koko ajan kaikkia lappuja ja laitoksesta saan aina mukaani niitä rajoituspäätöksiä nipullisen. Kun elämä vastustaa lujasti, niin mun ystävät auttaa mua. Välillä ne käy mulle kaupassa ja tulee tänne mun kämppään peseen mun pyykkejä. On ne joskus pessy mun ikkunatkin sillä välillä, kun oon ite vaan maannu sängyssä itkien ja oon halunnu olla yksin.” (Tuulia)

”Serkku on käyny joskus tekemässä mulle jääkaappiin ja pakkaseen ruokaa sillain, että sain syötyä niistä kolme viikkoa. Serkku on kyllä sellanen, että siihen voi luottaa. Se tulee tänne väkisin, jos en tajua omaa parastani niissä hetkissä, kun kaikki menee päin

mäntyä. Serkku oli aika merkittävä tuki omaan arkeen silloin, kun oli kunnon taistelu hallinto-oikeudessa menossa mun lapsen huostaanotosta.” (Anneli)

Tutkimuksessani neljä vanhempaa toi esiin, että he ovat saaneet taloudellista tukea sekä omalta perheeltään että ystäviltään lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat kertoivat, että taloudellisen tuen pyytämiseen on liittynyt häpeän ja epäonnistumisen tunteita, mutta vanhemmat kokivat, että päätös taloudellisen tuen pyytamisestä on lopulta osoittautunut oikeaksi ratkaisuksi:

”No siis häpeälliseltä se silloin tuntui, ku jouduin kaverilta pyytään rahaa lainaan. Se oli aikaa, kun alkoholi maistui vähän enemmän lapsen huostaanoton jälkeen. En mä sitä rahaa osannu silleen tasata, että olis riittänyt, kun alkoholi oli isossa roolissa. Onneks kaveri piti huolta, etten viinaa sen rahoilla ostanut. Nyt tilanne on tasoittunut, mutta en tie olisinko selvinnyt silloin, jos kaveri ei olis antanut rahaa. En mä sitä rahaa kehdannut keltään sossulta silloin pyytää. Onneks kehtasin kaverilta. Oli oikee päätös.” (Juhani)

”Ku se tili näytti yhdes kohtaa nollaa, niin oli sellainen olo, että olin tosi epäonnistunut. Vasta jälkikäteen helpotti, kun laitos alkoi maksaa kilometrikorvauksia lapsen tapaamisista ja sain mä sitä rahaa sit sossustakin. Jos omat vanhemmat ei olis tukenu silloin alussa taloudellisesti, niin en mä tiä, mitä olisin saanut vielä päähäni. Onneks pyysin apua.” (Minttu)

Mikkolan (2006, 71-72) mukaan tuen saajan ja tuen antajan välinen luottamuksen syntyminen edellyttää riittävää vuorovaikutusta ja sitä, että molemmat arvostavat toisiaan myös haastavissa tilanteissa. Tuen antajalta vaaditaan taitoa kohdata toinen. Lisäksi tuen antajalta vaaditaan tilannetaitoa valita oikeita sanoja ja tekoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Tuen antajan on tärkeää osoittaa aitoa kiinnostusta ja välittämistä toista kohtaan. Ilman aitoa kohtaamista emotionaalinen tuki vanhemman ja hänen läheisverkostonsa jäsenen välillä ei ole mahdollista. Emotionaalinen tuki rakentuu kokemusten päälle. On tärkeää, että tuettava kokee useita välittämiskokemuksia; häntä tavataan aidosti ja häneen pidetään yhteyttä. Korkiamäki ja Ellonen (2010, 26-27) korostavat, että luottamus siihen, että tukea on saatavilla läheisverkostolta tarvittaessa, on hyvinvointia lisäävä tekijä. Luottamus tuen saamisesta on yksi merkittävimmistä sosiaalisen tuen ominaisuuksista hyvinvoinnin kannalta (Korkiamäki & Ellonen 2010, 27.)

6.1.2 Vertaistukiryhmän voima

Tutkimuksessani kuusi vanhempaa toi esiin, että on saanut lapsen sijaishuollon aikana vertaistukea. Viisi vanhempaa toi esiin, että sosiaalinen media on tarjonnut heille vertaistukea. Kolme vanhempaa kertoi kokemuksistaan kolmannen sektorin tarjoamista ryhmistä. Yksi vanhemmista toi esiin, että on saanut vertaistukea seurakunnan kautta. Vanhemmat kuvailivat tutkimuksessani, että vertaistukea on löytynyt Facebook-ryhmästä ja seurakunnan leiriltä:

”Tulin ikään kuin kaapista ulos ja kirjoitin Facebookin yhteen isoon ryhmään, siis sellaiseen ryhmään, missä on kymmeniä tuhansia ihmisiä, että mun lapsi on otettu huostaan ja mulla on siitä paha olo. Julkaisuni keräsi satoja kommentteja. Osa ihmisistä toivotti minulle voimia ja osasta sain vertaistukea. Jatkoin monen ihmisen kanssa keskustelua yksityisviestien kautta. Se oli voimaannuttavaa. En ollut todellakaan ainoa, jonka lapsi oli huostassa.” (Anneli)

”Menin nuoremman lapsen kanssa seurakunnan leirille ja sieltä mä löysin vertaistukea. Siellä oli kaksi muutakin äiti, joiden vanhempi lapsi oli otettu huostaan. Se oli tosi puhdistavaa, kun seurakunnan työntekijä jutteli meidän kanssa siellä leirillä illalla. Sovittiin, että voidaan kokoontua myös leirin jälkeen samalla porukalla keskustelemaan niistä tunteista, mitä huostaanotto tuo mukanaan. En olis ikinä uskonut, että seurakunnan kautta löydän vertaistukea tähän.” (Katariina)

Jauhiainen ja Eskola (1994) korostavat, että vertaistuen saamisessa ja jakamisessa kuuntelu on merkittävässä roolissa. Vertaistukiryhmä on ikään kuin peili, johon on mahdollista heijastaa itseään ja omia ajattelu- sekä toimintatapoja. Omassa tutkimuksessani neljä vanhempaa toi esiin, että vertaistuessa on merkittävää toisten tarinoiden kuuleminen ja oman tarinan jakaminen muille. Vanhemmat kokivat, että merkittävää tukea lapsen sijaishuollon aikana tarjoaa erityisesti se, että omasta tilanteestaan on voinut puhua avoimesti ryhmässä. Lisäksi vanhemmat korostivat, että kuuntelevat mielellään myös muiden samassa tilanteessa olevien kokemuksia. Kolme vanhempaa toi esille, että muiden tarinat ovat antaneet heille voimaa jatkaa omassa arjessaan. Tutkimukseni tulokset ovat samansuuntaisia Siitosen (1999) tutkimuksen kanssa. Siitonen (1999) on tutkimuksessaan todennut, että voimaantuminen yksilöllisenä prosessina tarvitsee sosiaalista vuorovaikutusta. Keskeistä voimaantumisessa on erityisesti se, että yksilö kokee, että hänen on turvallista puhua omista

asioistaan ryhmässä, joka on tasa-arvoinen ja hyväksyvä. Tutkimuksessani vanhemmat kertoivat, että tarinoiden jakaminen ja niiden kuunteleminen ovat tarjonneet voimaantumisen kokemuksia:

”Musta erityisesti se, että saan kertoa omaa tarinaani, tuo mulle voimaa. Oon kiitollinen siitä, että mun vertaistukiryhmässä, joka luotiin somessa, ollaan avoimia ja toisia arvostavia. Oon saanut palautetta siitä, että joku on hyötynyt mun tarinasta. Se on tuottanut mulle iloa, että oon pystynyt omalla tarinallani jotain auttamaan.”
(Minttu)

”Onhan vertaistuessa voimaa. Se, et saa keskusteluapua muilta, jotka on samassa tilanteessa, niin onhan se nyt merkittävä tuki, ainakin mulle. Silloin, kun mun lapsi kiireellisesti sijoitettiin, niin avasin netin keskustelupalstan. Se ei olisi ollut kannattavaa, kun ihmiset anonyymina kirjoitteli kaikkea törkeyksiä. Mut somen ryhmässä, missä oltiin omilla nimillä, oli paljon järkevämpää keskustelua. Se et kuulin muiden tarinoita ja sain kertoa myös omia ajatuksiani, oli tosi voimaannuttavaa.”
(Tuulia)

Tutkimuksessani kolme vanhempaa toi esiin toiminnallisuuden osana vertaistukitoimintaa. Vanhemmat kertoivat, että he ovat vertaistukiryhmässä tehneet toiminnallisia tehtäviä, jotka ovat tarjonneet mahdollisuuden paneutua syvemmin käsiteltäviin teemoihin. Kaksi vanhempaa toi esiin, että he ovat kolmannen sektorin vertaistukiryhmässä tehneet elämänjana- ja sukupuutehtävän. Yksi vanhemmista kertoi, että on seurakunnan ryhmässä tehnyt tunnekartan omista tunteista, joita lapsen huostaanotto on aiheuttanut. Vanhemmat korostivat erityisesti sitä, että ohjattu toiminnallinen tehtävä on tukenut heitä tunteiden käsittelyssä:

”Aluks ajattelin, että ihan hölynpölyä, mutta sitten, kun siihen tunnekarttaan keskittyi, niin tajusin, että täähän on oikeesti ihan hyödyllinen. Seurakunnan nuorisotyöntekijä oli ihan loistava ohjaaja tunnekarttatyöskentelyssä. En mä olis ilman hyvää ohjausta tämmöseen lähtenyt. Siihen paperille mä sit hahmottelin erilaisia merkitysviivoja eri tunteiden välille ja tuntui, että pääsin sen tekemisen kautta sellaiseen flow-tilaankin.”
(Katariina)

”Elämänjanatehtävä oli tosi monipuolinen. Siinä oli liikkeitä, värejä, tekstejä ja halutessaan olis saanu vaikka laulaa myös, mutta mä en halunnu laulaa. Toi tehtävä,

missä tosi paljon tehtiin, osallisti meitä ryhmäläisiä enemmän. Toi liikkuminen osana tehtävää oli kyllä tosi hyvä. Tätä toiminta auttoi mua niinku enemmän kertomaan, että miltä tuntuu. Myös sukupuoliöskentelyyn uppoutui aika hyvin.” (Anneli)

Vertaistukiryhmät voivat olla toiminnallisia tai keskustelevia. On mahdollista, että vertaistukiryhmässä hyödynnetään sekä sosiaalisia että toiminnallisia elementtejä. Vertaistukiryhmästä on mahdollista hakea ja saada tiedollista tukea sekä ymmärrystä. Myös käytännön avun ja vinkkien saaminen on mahdollista. (Kaivolainen ym. 2011, 126-127.) Lämsä (2012) tuo esiin, että vertaistuki voi parhaimmillaan lisätä yksilön hyvää oloa, jaksamista ja yhteisöllisyyttä. Vertaistuen avulla on mahdollista ennaltaehkäistä ahdistusta, turhautumista ja yksin jäämisen pelkoa. Vertaistuen avulla on mahdollista käsitellä mieltä painavia asioita silloin, kun ne ovat ajankohtaisia. Lisäksi on mahdollista, että kokemuksia ja tietoa jakamalla oma ymmärrys voi lisääntyä käsiteltävästä aiheesta.

6.2 Vanhempien kokemuksia sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen tarjoamasta tuesta

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esiin, millaisia kokemuksia tutkimukseeni osallistuvilla vanhemmilla on sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen tuesta. Tutkimukseeni osallistuneet vanhemmat kertoivat sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia lapsensa asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä. Tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että he ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä lapsensa sijaishuoltopaikkaan ja heillä oli kokemuksia siitä, miten ja millaista tukea lastensuojelulaitoksen henkilökunta on heille tarjonnut lapsen sijaishuollon aikana.

6.2.1 Sosiaalityöntekijä vierellä kulkijana

Tutkimuksessani vanhemmat kertoivat kokemuksiaan lapsen asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä. Osa vanhemmista koki, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kulkenut heidän rinnallaan koko huostaanotto-prosessin sekä sijaishuollon ajan. Osa vanhemmista toi esiin, että heillä ei ole positiivisia kokemuksia oman kunnan tai kaupungin sosiaalityöntekijästä.

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, millaista tukea lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on heille tarjonnut. Tutkimuksessani vanhemmat eivät tuoneet esille kokemuksiaan, jotka olisivat kohdentuneet muuhun henkilökuntaan sosiaalitoimessa. Tutkimuksessani neljä vanhempaa sanoi, että sosiaalityöntekijän aktiivisuus pitää yhteyttä perheeseen on merkittävä tuen muoto:

”On käyny itellä kyllä tuuri, että oon saanu kaupungin parhaan sossun. Ei ne muut oo ikinä tämmöseen pystyny. Mun sossu vastaa puhelimeen, kun sille soittaa ja jos se ei vastaa, niin satavarmana soittaa takaisin. Mua tukee ja helpottaa se, että sossu pitää yhteyttä ja kyselee säännöllisesti, että miten mulla menee. Mä tiedän, että se soittaa myös lapselle.” (Minttu)

”Silleen niinku käsi kädessä mennään. Kaikki ei oo yhtä onnellisia sen suhteen, millasen sossun on saanu, ku me ollaan. Aina jaksaa soitella ja monesti pidentänyt työpäiväänsä meidän takia.” (Tuulia)

Tutkimuksessani havaitsin, että vanhemmat, joilla oli ollut jo pitkään pidempi yhteistyösuhde lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, kuvailivat suhdetta sosiaalityöntekijään lämpöisesti. Vastaavasti taas vanhemmat, joiden kokemuksen mukaan ”sosiaalityöntekijä vaihtuu koko ajan”, kokivat, että he eivät luota omaan sosiaalityöntekijäänsä, eikä heidän mielestään sosiaalityöntekijä osaa tehdä lapsen edun mukaisia päätöksiä. Tutkimuksessani vanhemmat kuvailivat suhdettaan lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään sekä lämpöiseksi että negatiiviseksi:

”Onneks on ollut sama sossu koko huostaanotto prosessin ajan. Tää sama ihminen tietää kaikesta kaiken, eikä sille tarvi selittää asioita moneen kertaan. Nää vuodet on ollu raskaita, mutta sama sossu on kulkenut meidän vierellä koko matkan. Se tukee ja auttaa meitä aina, kun tarvitaan.” (Leena)

”No en mä tiedä, kerkeeks sossu mitään tukee koskaan antamaan. Heti kun oppii edes pikkusen tuntemaan meitä, niin sitten ilmoitetaan, että nyt olis menossa taas sossu vaihtoon. Ei mulla ainakaan hyvää suhdetta oo ollut ikinä sossuun. Sossut (kaupungin nimi) vaihtuu nopeammin, kun mä vaihdan sukkiini.” (Paavo)

Väyrynen (2006) on tutkimuksessaan tuonut esille, että vanhempien ja sosiaalityöntekijän välillä on useimmiten luottamuksellinen suhde silloin, kun kyseessä on pitkä asiakastyösuhde.

Sosiaalityöntekijän ja vanhempien välinen luottamussuhde on heikompi yleensä silloin, kun sosiaalityöntekijä vaihtuu usein. Näen myös itse sosiaalityöntekijöiden lyhyet työsuhteet ongelmana asiakkaiden näkökulmasta katsottuna. Sosiaalityöntekijän lyhyen työsuhteen aikana asiakkaan kanssa ei pääse rakentamaan samanlaista vuorovaikutussuhdetta, kuin sosiaalityöntekijän, joka aikoo työskennellä pidempään samassa organisaatiossa. Lisäksi Trotter (2002) on tutkimuksessaan korostanut, että positiivinen ja luottamuksellinen suhde vanhemman ja sosiaalityöntekijän välillä on ollut yhteydessä siihen, että vanhemmat ovat kokeneet tulleen kuulluksi ja heille on muodostunut kokemus, että sosiaalityöntekijä haluaa aidosti ja vilpittömästi auttaa heitä.

Tutkimuksessani kaksi vanhempaa toi esiin, että heidän sosiaalityöntekijänsä on tarjonnut tukea myös vanhempien elämänhallintaan ja tunteiden käsittelemiseen. Vanhemmat kertoivat, että ilman sosiaalityöntekijän tarjoamaa tukea he eivät olisi edes tienneet, millaisia palveluita on saatavilla. Tutkimukseni vanhemmille heidän oma sosiaalityöntekijänsä oli tarjonnut keskusteluapua sekä perheneuvolassa että psykoterapeutin kanssa:

”Sossu ohjasi mut perheneuvolaan, kun olin ihan rikki tähän tilanteeseen. Enhän mä edes tiennyt, että tuolla keskustassa on joku perheneuvola, kun aika syrjäseudulla asutaan. Perheneuvolassa me käsiteltiin, että millaisia valmiuksia minulla on käsitellä esimerkiksi omia tunteita. Aluks pidin sitä ihan höpöhöpönä, mutta kun pääsin työskentelyyn sisään, niin aloin tajuta”. (Leena)

”Sosiaalityöntekijä myönsi meille palvelun, että psykoterapeutti voi käydä meidän kotona keskustelemassa. En oo ihan varma, mikä sen palvelun nimi oli. Oisko ollu perhekuntoutus tai jotain, mutta sossu sitä tarjos ja me otettiin vastaan. Oon käynyt terapeutin kans yleisesti läpi omaa elämänhallintaa. Esimerkiksi työn ja tän, että lapsi on sijaishuollossa, yhdistämistä.” (Juhani)

Laki ohjaa sosiaalityöntekijää myös arvioimaan ja tukemaan vanhempia sekä ohjaamaan heitä oikeiden palveluiden piiriin. Sosiaalityöntekijän tärkeä tehtävä on ohjata vanhempien vanhemmuutta siihen suuntaan, että he voivat olla lapsen elämässä mukana huomioimalla lapsen edun. Lisäksi huostaanoton tavoitteena on perheen yhdistyminen, joten vanhempien tukeminen lapsen sijaishuollon aikana on erittäin tärkeää, jotta vanhemmilla olisi voimavaroja silloin, kun arvioidaan lapsen huostassapidon lopettamista. (Ward, Brown & Dryden, 2014.)

Omassa tutkimuksessani vanhemman ja sosiaalityöntekijän suhdetta kuvailtiin sekä positiivisena että negatiivisena. Osa vanhemmista koki, että heillä ei ole hyvää yhteistyösuhdetta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Osa taas toi esiin, että sosiaalityöntekijä on merkittävä vierellä kulkija koko huostaanotto-prosessin ajan sekä sen jälkeen. Eri tutkimusten tulokset ovat painottaneet, että vanhemmat kokevat suhteensa lastensuojelun viranomaisiin negatiivisena. Gerring, Kemp ja Marcenko (2008) ovat tutkineet biologisten vanhempien suhdetta lastensuojelun viranomaisiin. Heidän tutkimuksensa on osoittanut, että biologisilla vanhemmilla on usein torjuva ja epäluottavainen suhde lastensuojelun viranomaisiin, mikä juurtaa juurensa siitä, että vanhemmat eivät ole kokeneet saaneensa tarpeeksi tukea. Lisäksi vanhemmat ovat kokeneet, että viranomaiset eivät pidä heille annettuja lupauksiaan tai huolehdi heidän hyvinvoinnistaan millään tasolla. Sama problematiikka on tunnistettu myös Pirisien (2005) sekä Orjasniemen ja Tallavaaran (2007) tutkimuksissa. Kyseiset tutkimukset ovat osoittaneet, että suhtautuminen lastensuojelun viranomaisiin on niin negatiivista, että vanhemmat ovat valmiita valehtelemaan sekä omistaan että lapsensa asioista, jotta huostaanottoa ei tarvitsisi tehdä.

6.2.2 Lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoama tuki

Tutkimuksessani vanhemmat kokivat lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoaman tuen merkittävänä. Vanhemmat kertoivat, että he ovat tyytyväisiä lastensa sijaishuoltopaikkaan. Vanhempien kokemukset lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoamasta tuesta olivat suhteessa toisiinsa erilaisia, mikä on yhteydessä siihen, että perheiden yksilölliset tarpeet oli huomioitu. Jokainen haastateltavista vanhemmista toi esiin myönteisiä asioita, jotka liittyivät lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoamaan tukeen.

Vanhemmat kokivat merkittäväksi tuen muodoksi kasvatuskeskustelut lastensuojelulaitoksen ohjaajien kanssa. Kolme vanhempaa toi esiin, että lastensuojelulaitoksen ohjaaja on mahdollista tavoittaa vuorokauden ympäri. Lisäksi neljä vanhempaa kertoi, että lastensuojelulaitoksen ohjaajan kanssa on mahdollista keskustella lapsen kasvatuksesta ja siitä, miten erilaisia asioita voi sanoittaa lapselle. Vanhemmat kertoivat, että kasvatuskeskustelut ohjaajien kanssa sekä ohjaajien tavoitettavuus on ollut heille merkittävää lapsen sijaishuollon aikana:

”Joskus mulla on haasteita lapsen kanssa, kun lapsi on kotilomalla. Mua helpottaa, että tiedän, että laitoksesta ohjaaja vastaa puhelimeen ympäri vuorokauden. Mun on mahdollista saada ohjaajalta vinkkejä, että kuinka lapsen kanssa kannattaa toimia, jos en selviydy itse.” (Tuulia)

”Täällä vastataan kyllä puhelimeen aina. Ohjaajat auttaa ja neuvoo tarvittaessa. Joskus mun on ollut vaikeuksia kertoa lapselle, että miksi kotiloma on pitänyt perua. En oo aina pystynyt oleen selvinpäin. Ohjaajat ovat neuvoneet mua, että miten mun kannattaa tää asia lapselle kertoa.” (Leena)

Pitkänen (2011) on tutkimuksessaan todennut, että lapsen on mahdollista saada tasapainoisempi arki ja vanhempi voi kokea olonsa helpottuneeksi, kun hänen ei tarvitse huonokuntoisena olla vastuussa lapsensa kasvusta ja kehityksestä. Myös omassa tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että merkittävä tuen muoto on se, että lastensuojelulaitoksen ohjaajat huolehtivat heidän lapsestaan ja vanhemmat tietävät, että lapsi on turvassa. Tutkimuksessani kolme vanhempaa toi esiin, että heillä ei ole aina voimavaroja huolehtia omasta lapsesta ja silloin lastensuojelulaitoksen ohjaajien tuki on välttämätöntä:

”Ohjaajat tukevat minua kyllä. He varmasti tekevät kaikkensa, että mun lapsella olisi hyvä olla. Se riittää mulle, kun tiedän, että lapsi on turvassa.” (Juhani)

”Jos mä en enää psyykkisesti vaan jaksa, niin voin soittaa laitokseen ja he hakevat lapsen tarvittaessa pois kesken kotiloman. Se on jo iso tuki, että niillä on mahdollisuus ajaa tänne. Oloa helpottaa se, että ne huolehtii mun lapsesta varsinkin silloin, kun itse ei vaan pysty.” (Anneli)

Laakso (1998) on tuonut tutkimuksessaan esiin, että lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ja vanhempien välisen yhteistyön ja tuen muodot vaihtelevat vanhempien elämäntilanteen mukaan. Useat lastensuojelulaitokset tarjoavat sijaishuollossa olevan lapsen perheelle kotiin tehtävää perhetyötä. Perhetyön tavoitteena on muun muassa tukea vanhemmuutta ja perheen keskinäistä vuorovaikutusta sekä ohjata perhettä oikeaan suuntaan kodin arjen ja arkirutiinien hallinnan suhteen. (Vilen, Seppänen, Tapio, Toivanen 2010, 16.) Tutkimuksessani neljä vanhempaa kertoi, että lastensuojelulaitoksen ohjaajien tekemä perhetyö on merkittävä tuen muoto:

”Perhetyö on mun henkireikä. Se mahdollistaa sen, että lapsi pääsee käymään kotona ja mulla on lapsen vierailuun voimavaroja. Perhetyön avulla arki rullaa.” (Minttu)

”Ohjaajan, joka tekee perhetyötä meille kotiin, niin sen kanssa meillä on ollut loistavia keskusteluja. Ne keskustelut antaa mulle voimaa. Perhetyöntekijältä saa kyllä hyviä vinkkejä. Tää on ihan parasta, että ohjaaja tulee joskus kotiin.” (Leena)

Tutkimuksessani kolme vanhempaa koki merkittävänä tuen muotona sen, että lastensuojelulaitoksen ohjaajat tukevat lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa. Myös Ahonen (2013) on tutkimuksessaan tuonut esiin, että jos sijaishuollossa lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa tuetaan, on sillä positiivisia vaikutuksia sekä lapselle että vanhemmalle. Omassa tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että he ovat saaneet lastensuojelulaitoksen ohjaajilta kannustusta pitää yhteyttä omaan lapseensa välimatkasta huolimatta:

”Mua tuetaan esimerkiksi sillain, että saan kannustusta soittaa omalle lapselle ja kysyä kuulumisia, vaikka se (lapsi) oliskin sekoillu.” (Paavo)

”Joskus mulle assussa (asiakassuunnitelmaneuvoittelussa) valitettiin, että pitäis enemmän soitella. Aluks loukkaannuin, mutta jälkikäteen oon tajunnu, että oon pitänyt liian vähän yhteyttä omaan lapseen. Nyt oon kyllä petrannu. Latasin snäpinkin, koska se tuntuu olevan nyt nuorilla yleisin keskustelukanava. Snäppäillään joka päivä ja lähetetään tyhmiä ja hauskoja kuvia toisillemme. Tääkin oli alun perin ohjaajan idea.” (Katariina)

Tutkimukseni on samassa linjassa Laakson (2019) tutkimuksen kanssa. Laakso (2019) on tutkimuksessaan tuonut esille, että vanhemmat kokevat yhteydenpidon tukemisen lapsen kanssa positiivisena asiana. Lisäksi Laakso (2019) on korostanut, että vanhemmat kokevat nimenomaan kannustuksen yhteydenpitoon merkittäväksi. Tutkimus (Laakso, 2019) on myös osoittanut, että lasten hyvinvointia tukee merkittävästi se, että vanhemmat pitävät säännöllisesti yhteyttä omaan lapseensa sijaishuollon aikana.

6.3 Vanhempien odotuksia tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana

Tutkimuksessani vanhemmat kohdensivat odotukset tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana erityisesti lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään sekä lapsen sijaishuoltoipaikkaan. Vanhemmat ovat tutkimuksessani tuoneet esille, mitä he olisivat toivoneet enemmän sekä sosiaalityöntekijältä että lastensuojelulaitokselta. Tutkimuksessani tuli esiin, että vanhempien on ollut helpompi antaa palautetta tuen saamisen suhteen lapsen sijaishuoltoipaikalle, kuin lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Vanhempien kokemukset siitä, millaista tukea he olisivat tarvinneet lapsen sijaishuollon aikana, ovat erittäin merkittäviä, sillä niiden pohjalta on mahdollista tulevaisuudessa kehittää tukipalveluita vanhemmille, joiden lapsi on sijaishuollossa.

6.3.1 Vanhempien toiveita lapsen sosiaalityöntekijälle

Tutkimuksessani kolme vanhempaa toi esiin, että he ovat kokeneet lapsen sijaishuollon aikana yksinäisyyttä ja pelkoa tulevaisuudesta. Vanhemmat sanoivat, että he olisivat toivoneet sosiaalityöntekijältä enemmän tukea sosiaalisen verkoston kasvattamiseen. Vanhemmat kertoivat, että he olisivat toivoneet sosiaalityöntekijältä ohjausta ja neuvontaa, että missä voi esimerkiksi keskustella muiden samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa. Lisäksi tutkimuksessani kaksi vanhempaa toi esiin, että he olisivat toivoneet sosiaalityöntekijältä ohjausta hakeutua perheneuvolaan. Vanhemmat kertoivat, että he olisivat kaivanneet enemmän tukea sosiaalisen verkoston kasvattamiseen lapsen sijaishuollon aikana:

”Luulen, että sossu ei oo mua oikein koskaan ymmärtänyt. Pelkäsin ihan hitosti, että mitä tulee tapahtumaan, kun ilmoitus tuli, että mun lapsi otetaan huostaan. Tuntui, että sossu jätti mut yksin siihen tilanteeseen. Kun sillä ei ollu aikaa, niin olis ees ohjannu joidenkin muiden luokse, joilla olis ollu aikaa”. (Paavo)

”Olisin toivonut, että sosiaalityöntekijä olisi kertonut aikaisemmin mahdollisuudesta mennä perheneuvolaan. En mä edes tiennyt, että tuolla keskustassa on sellainen. Tosin, en ottanut myöskään itse selvää. Siellä olis ollut psykologi, joka olis voinu kuunnella siinä hetkessä. Ehkä perheneuvolan kautta olis löytynyt muitakin samassa tilanteessa

olevia tai en tiää, oisko siellä ollut esimerkiksi jotain ryhmäkeskustelua tai muuta sellaista. Olisin kaivannut muita ihmisiä ympärille, kun kodista tuli tosi tyhjä sen jälkeen, kun lapsi otettiin huostaan.” (Leena)

Sekä Hiltunen (2005) että Pirinen (2005) ovat tuoneet tutkimuksissaan esiin, että vanhemmat ovat kokeneet, että heidän tarvettaan tuen saamisesta ei ole ymmärretty ja sen vuoksi he ovat kokeneet jääneensä yksin. Tutkimuksissa vanhemmat ovat myös kertoneet, että he ovat kokeneet pelkoa tulevaisuudesta vähäisen tuen vuoksi. Myös Pitkänen (2011) on tutkimuksessaan tuonut esille, että vanhemmat olisivat kaivanneet lapsen sijaishuollon aikana enemmän keskusteluapua. Lisäksi Hiltunen (2005) ja Pirinen (2005) ovat tuoneet esille, että vanhempien kokema yksinäisyys ja pelko tulevaisuudesta lapsen sijaishuollon aikana ovat johtaneet siihen, että vanhemmuus on murtunut ja vanhempien elämäntilanne on muuttunut vaikeammaksi. Omassa tutkimuksessani vanhemmat eivät tuoneet esille, millaisia seurauksia sillä on ollut, että mitä puutteellinen tuki on heille aiheuttanut. Tutkimuksessani viisi vanhempaa toi esille, että he olisivat kaivanneet lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä enemmän tietoa huostaanotto-prosessista, lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja mahdollisuudesta hakea huostassapidon lopettamista. Vanhemmat toivat esiin, että juridinen neuvonta ja ohjaus olisi antanut heille enemmän eväitä omaan jaksamiseensa. Vanhemmat kertoivat, että he toivoisivat saavansa enemmän juridista neuvontaa ja ohjausta:

”Joskus kun lapsen laitosta on vaihdettu, niin joo, mua kuultiin ja tehtiin kuulemiskertomus, mutta ei mulle jäänyt yhtään sellainen olo, että olisin tiennyt, mitä sillä tarkoitettiin. Olisin toivonut enemmän ja toivon jatkossakin infoa lapseni sijaishuollosta ja siitä, että voin sanoa mielipiteeni esimerkiksi jostain laitoksesta. Ja varsinkin siitä, että mitä se laki just sanoo.” (Katariina)

”Mä en oo tiennyt, että myös vanhempi voi hakea kirjallisesti huostassapidon lopettamista. Asianmukainen neuvonta sossulta olisi auttanut mua. Voimavarat on ollu vähissä just sen takia, kun en osaa lukea oikein lakikirjoja, kun se on niin mahdottoman vaikeeta tekstiä. Mulle on myös jälkikäteen selvinnyt, että huostaanoton yhteydessä olis voinu toivoa suullista käsittelyä. En tiedä, oliko se sossun homma neuvoa vai kenen, mutta olis ollu hyvä, jos sen joku olis tehnyt. Toivon, että näistä lakijutuista puhutaan enemmän jatkossa.” (Tuulia)

Vanhempien tulee saada tietää oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812, 5§) on säädetty, että sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset. Lisäksi on huomioitava, että selvitys tulee antaa siten, että asiakas on riittävästi ymmärtänyt sen sisällön ja merkityksen. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että heidän tietonsa esimerkiksi huostaanotto-prosessin etenemisestä on ollut vähäistä. Heillä oli myös voimakkaita kokemuksia siitä, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ole ohjeistanut heitä tarpeeksi.

Kujalan (2006) tutkimuksessa on todettu, että vanhemmat olisivat kaivanneet sijaishuollon aikana enemmän tietoa oman lapsensa kokonaisvaltaisesta tilanteesta. Lisäksi vanhemmat olivat sanoneet, että sijaishuollon aikana he eivät ole saaneet viranomaisilta tarpeeksi tietoa siitä, että mitä seuraavaksi tapahtuu. Viranomaisten käyttämät termit, huostaanoton tarkoitus käytännön tasolla ja sijaishuollon järjestäminen lapselle olivat asioita, jotka jäivät vanhemmilla hataralle tietopohjalle. Hiltunen (2005, 46-47) on tuonut tutkimuksessaan esille, että vanhemmat ovat sijaishuollon aikana kaivanneet tukea erityisesti muutoksenhakuprosessiin ja siihen, mitä heiltä vaaditaan, jotta huostaanoton tärkein tavoite, perheen yhdistäminen, voi toteutua. Se, että vanhemmat saivat tietää konkreettisia asioita, joiden avulla huostaanoton purkaminen voi olla mahdollista, auttoi heitä sitoutumaan työskentelyyn ja esimerkiksi päihitteettömyyteen. Tutkimukseni tulokset vanhempien kokemuksesta sen suhteen, että heidän tiedonsaantinsa on ollut niukkaa, on samassa linjassa Kujalan (2006) ja Hiltusen (2005) tutkimuksen kanssa.

Tutkimuksessani kysyin myös vanhemmilta, että ovatko he pyytäneet tukea lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä tai lapsen sijaishuolto-paikalta silloin, kun he ovat kokeneet, että he eivät saa tarpeeksi tukea. Tutkimuksessani vain yksi vanhemmista toi esiin sen, että on soittanut lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja pyytänyt, että kotiin tehtävää perhetyötä lapsen sijaishuollon aikana lisättäisiin. Tutkimuksessani vanhemmat kuvailivat, että palautteen antaminen sosiaalityöntekijälle on vaikeaa:

”Välillä oon jättänyt vastaajaan kolmekin viestiä, ennen kuin saan takaisin soiton. Sossu soittaa yleensä sellaiseen aikaan takas, kun ite oon töissä. Viestit toimii paremmin yhteydenpidossa, mutta kyllä puhelu olis silleen parempi, että vois ees jotenkin tulla ymmärretyks. Tosi vaikee antaa palautetta tai pyytää lisää tukea, kun sossun tavoittaa niin harvoin.” (Paavo)

”En oo antanut palautetta, ehkä se olis hyvä. Mä jotenkin oon mieltänyt, että sossu istuu siellä norsunluutornissa ja jakelee sieltä ohjeita laitoksen ohjaajille tai niiden esimiehille. Siks oon ehkä odottanut, että laitoksen ohjaajat tarjois enemmän mulle tukea. Niiden kanssa oon tiivimmin kuitenkin yhteydessä, kuin sossun.” (Tuulia)

Tutkimuksessani kolme vanhempaa kertoi, että sosiaalityöntekijää on vaikea tavoittaa, minkä vuoksi tuen pyytäminen on jäänyt. Tutkimuksessani kukaan vanhemmista ei tuonut esiin, että olisi pyytänyt tukea lapsen sijaishuoltopaikalta. Kaksi vanhempaa nosti esiin, että olettavat, että sosiaalityöntekijä ohjeistaa lastensuojelulaitoksen henkilökuntaa tuen tarjoamisessa vanhemmille ja ovat sen vuoksi odottaneet lastensuojelulaitoksen henkilökunnalta keskustelua siitä, miten vanhempia voitaisiin paremmin tukea lapsen sijaishuollon aikana.

6.3.2 Vanhempien toiveita lapsen sijaishuoltopaikalle

Tutkimuksessani kolme vanhempaa toi esille, että he toivoisivat enemmän lapsen omaohjaajan osallistamista lapsen asiakassuunnitelmanneuvotteluihin sekä yhteydenpitoon vanhempien ja lastensuojelulaitoksen välillä. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että he ovat kuulleet lapseltaan paljon positiivista palautetta lapsen omaohjaajasta. Vanhemmat kertoivat, että lapset ovat tuoneet heille esille, että omaohjaaja on usein ainoa ohjaaja, joka ymmärtää lasta. Lisäksi vanhemmat painottivat, että lapsi on nauttinut omaohjaajan kanssa tehdyistä retkistä. Vanhemmat toivoivat, että he kuulisivat enemmän lapsensa kuulumisia lapsen omaohjaajalta, sillä omaohjaaja on tärkeä henkilö lapsen arjessa ja hän jakaa lapsen kanssa paljon aikaa. Lisäksi vanhemmat toivoivat, että omaohjaaja osallistuisi myös lapsen asiakassuunnitelmanneuvotteluihin. Tutkimuksessani vanhemmat kuvailivat, että toivoisivat lastensuojelulaitokselta enemmän lapsen omaohjaajan osallistamista lapsen asiakassuunnitelmanneuvotteluihin ja yhteydenpitoon vanhempien kanssa:

”No mä toivoisin, että omaohjaaja tulis assuihin (asiakassuunnitelmanneuvotteluihin). Se on kumminkin arvokkain henkilö mun lapselle siellä laitoksessa. Omaohjaaja osais varmaan mullekin kertoa todenmukaisemmin lapsen kuulumiset palaverissa, kun ne esimiehet, joita lapsi näkee ehkä kerran viikossa. Oon ymmärtänyt, että esimiehet tekee vaan päivävuoroa ja mun lapsi on silloin koulussa. Ohjaajat ja erityisesti se omaohjaaja jakaa arkea ilta-aikaan mun lapsen kanssa. En tiää, miks se esimies kertoo

palaverissa ne kuulumiset, kun omaohjaaja saattais ehkä tietää paremmin just tähän vedoten, mitä sanoin.” (Katariina)

”Parhaat puhelut on ollu lapsen omaohjaajan kanssa. Jos ne mun tukea haluais lisätä, niin omaohjaajan pitäis ehdottomasti osallistua palaverihin myös. Omaohjaajan kanssa keskustelu on välillä ollut aika voimaannuttavaa. Se on tosi hyvin sisällä tässä kaikessa. Toivoisin, että omaohjaaja voisi pitää enemmän yhteyttä.” (Minttu)

Kyrönseppä ja Rautainen (1993, 101-102) tuovat esiin, että lastensuojelulaitoksessa omaohjaajuus on työmenetelmä. Jokaiselle lapselle, joka on sijoitettuna lastensuojelulaitokseen, nimetään vastuutyöntekijä lapsen asioihin. Omaohjaajan tehtävänä on huolehtia sijaishuollossa olevan lapsen suunnitelmallisesta hoidosta ja kasvatuksesta. Tutkimuksessani lasten omaohjaajia pidettiin merkityksellisinä. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että omaohjaajat ovat tärkeitä heidän lapsilleen. Lisäksi vanhemmat kertoivat, että keskustelut lapsen omaohjaajan kanssa ovat olleet heille voimaannuttavia. Lastensuojelua tehtäessä on erittäin tärkeää, että lapsella ja hänen työntekijällään, joka eniten jakaa arkea lapsen kanssa, on luottavainen työskentelysuhde. (Hyytinen 2013, 259.) Hyytinen (2013, 259-260) korostaa, että työntekijän tulee lähtökohtaisesti luottaa nuoreen ja työntekijän tulee ansaita nuoren luottamus. Luottavaisen ja vastavuoroisen suhteen luomisessa on avainasemassa lastensuojelulaitoksen ohjaajien vuorovaikutustaidot.

Tutkimuksessani neljä vanhempaa koki, että lastensuojelulaitoksen ohjaajat välillä kontrolloivat heitä liikaa. Vanhemmat toivoivat, että kontrollointia voisi vähentää. Vanhemmat kokivat, että joskus lastensuojelulaitoksen ohjaajat kontrolloivat heitä enemmän kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Vanhemmat kertoivat, että kontrollointia esiintyy erityisesti silloin, kun ohjaaja on käymässä heidän kotonaan esimerkiksi perhetyön tai lapsen kotijakson yhteydessä. Vanhemmat kertoivat, että ohjaajien kontrollointi on välillä kuormittavaa. Vanhemmat toivoivat, että ohjaajat voisivat luottaa heihin enemmän. Vanhemmat toivoivat, että ohjaajat vähentäisivät kontrollia ja jakaisivat enemmän luottamusta:

”Joskus toivoisin, että muhun luotettas enemmän ohjaajien toimesta. Mua tukis se, että saisin enemmän luottoa. Kyseessä on kuitenkin mun oma lapsi, etten mä nyt ihan kädetön ole, niin kuin ohjaajat välillä antaa ymmärtää. Joskus ne (ohjaajat) kyttää jopa enemmän, kuin sossu.” (Paavo)

”Tuntuu, että erityisesti silloin, kun lapsi haetaan kotijaksolta, niin ne hirveesti katsoo, että miltä mä näytän, mitä mulla on päällä ja millaiselta meidän koti näyttää. Välillä se katselu menee kyllä sairaan kontrollin puolelle. Toivoisin, että ne vois luottaa siihen, että pidän itsestäni ja kodistani huolta erityisesti silloin, kun lapsi on kotijaksolla.”
(Tuulia)

Tutkimuksessani vanhemmat kokivat lastensuojelulaitoksen ohjaajien suorittaman kontrolloinnin osin kuormittavana. Tutkimuksessani vanhemmat toivoivat, että lastensuojelulaitoksen ohjaajat luottaisivat heihin enemmän. Laakso (2009) on tutkimuksessaan tuonut esiin, että yksi työn muodoista lastensuojelussa on vanhemmuuden kontrollointi. Mielestäni kontrollointi liittyy vahvasti lastensuojelun ytimeen. Lisäksi lapsen edun mukainen työskentely edellyttää kontrollointia. Lastensuojelulaitoksen ohjaajien tehtävänä on ottaa kantaa siihen, että lapsella on riittävä huolenpitoa kotijaksojen aikana. Lisäksi on mahdollista, että kun ohjaaja hakee kotijakson päätyttyä lasta takaisin lastensuojelulaitokseen, on ohjaajan hyvä varmistaa, että lapsen huoltaja ei ole päihtynyt juuri sillä hetkellä, kun hän luovuttaa lapsen. Perhetyöissäkin on tärkeää arvioida myös vanhempien vanhemmuutta. Lisäksi kontrollointi on tärkeää myös siksi, että lapset eivät välttämättä heti kerro kotijaksojen mahdollisia ikäviä tapahtumia, sillä he haluavat olla lojaaleja omia vanhempiaan kohtaan. (Laakso 2009, 205-207, 222.)

Tutkimuksessani kaksi vanhempaa toi esille, että he toivoisivat, että nimettömän palautteen antaminen lastensuojelulaitokselle olisi mahdollista. Vanhemmat kertoivat, että ovat kokeneet kasvokkain tapahtuvan palautteen antamisen haastavana lastensuojelulaitoksen työntekijöiden kanssa ja sen vuoksi toivoisivat, että heillä olisi mahdollisuus antaa nimetöntä palautetta lastensuojelulaitokselle:

”On mun tehnyt mieli monta kertaa sanoa, mutta en oo jotenkin uskaltanut. Vaikka mä tiedän, ettei sen pitäis vaikuttaa siihen, miten mun lasta siellä kohdellaan, mutta kyllä nimetön palaute olisi joskus paikallaan. Se vois auttaa laitostakin kehittämään toimintaansa.” (Leena)

”Haluaisin antaa nimettömänä palautetta. Niin, ettei sillä palautteella olis kasvoja, eikä ne sais tietää, kuka sen on antanut. Ei mun oo tarpeellista niitä haukkua, mutta se palaute olis multa ainakin suoraa. Yrittäisin kyllä pysyä asiallisena, mutta on mulla joitakin parannusehdotuksia ohjaajille, vaikka pääsääntöisesti hommaa hyvin

vetävätkin. Nimetön palaute olisi turvallinen ja toivoisin, että se voisi joskus olla mahdollista.” (Anneli)

Palautteen antamisella omassa tutkimuksessani viitataan siihen, että vanhemmilta saataisiin tietoa heidän mielipiteistään, odotuksistaan sekä toiveistaan lapsen sijaishuoltopaikkaa kohtaan. Rousu ja Holma (1999, 89-90) tuovat esiin, että palautteen kerääminen on erinomainen tapa saada tietoa toteutetusta palvelusta ja erityisesti siitä, miten siinä on onnistuttu. Vanhempien näkökulmasta lastensuojelulaitoksen toiminnasta on mahdollista saada hedelmällistä tietoa sen suhteen, miten vanhemmat kokevat lapsensa sijaishuoltopaikan. Anonyymipalaute voi rohkaista vanhempia antamaan enemmän palautetta lastensuojelulaitoksesta. Palvelun laatua voidaan arvioida palautteen avulla. Kun lastensuojelulaitoksessa työtä suunnitellaan yhdessä sosiaalityöntekijän, lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa, voi työskentelystä seurata positiivinen kokemus, jos vanhemmat kokevat tyytyväisyyttä lapsensa sijaishuollon järjestämisestä.

On tärkeää, että toiminta perustellaan ja selitetään ymmärrettävästi lapsen lisäksi myös vanhemmille. Palautteen keräämisessä tulee kuitenkin muistaa, että sijaishuollossa olevien lasten vanhemmat voivat joskus vastustaa lapsen huostaanottoa ja ovat päätöksestä eri mieltä esimerkiksi sosiaalityöntekijän kanssa. Vanhempien erimielisyys sosiaalitoimen kanssa voi heijastua myös lapsen sijaishuoltopaikan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tahdonvastainen toimenpide lastensuojelussa voi herättää vanhemmissa monenlaisia tunteita ja tämän vuoksi vanhemmilta kerättävässä palautteessa ei voida tavoitella välitöntä tyytyväisyyttä.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimukseni tavoitteena oli kuvata, millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Olen halunnut löytää vastauksia siihen, millaisia kokemuksia ja odotuksia erään valitun lastensuojelulaitoksen lasten vanhemmilla on siitä, millaista tukea he ovat saaneet sijaishuollon aikana. Tutkimukseni pääkysymykset olivat, millaista tukea vanhemmat ovat kokeneet saavansa lapsen sijaishuollon aikana ja millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet saavansa sijaishuollon aikana. Tarkastelen tässä luvussa tutkimukseni tuloksia vastaamalla tutkimukseni pääkysymyksiin. Olen tutkimuksessani kohdistanut tarkasteluni erityisesti vanhempien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta ja vertaistuesta sekä sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamaan tukeen. Lisäksi olen tarkastellut vanhempien odotuksia siitä, millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet sijaishuollon aikana saavansa.

Millaista tukea vanhemmat ovat kokeneet saavansa lapsen sijaishuollon aikana?

Tutkimukseni mukaan huostaanotettujen lasten vanhemmat ovat saaneet tukea lapsen sijaishuollon aikana läheisverkostoltaan, vertaistukiryhmistä, lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä ja lastensuojelulaitoksen henkilökunnalta.

Läheisverkoston tarjoama tuki

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että läheisverkoston tarjoama tuki on ollut heille merkittävää lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat toivat esiin, että he ovat saaneet merkittävästi tukea läheisverkostoltaan, erityisesti perheenjäseniltä, ystäviltä ja muilta sukulaisilta. Vanhemmat korostivat läheisverkoston tarjoamaa tukea ja mahdollisuutta vuorovaikutukseen erityisesti silloin, kun vanhemmat kokivat oman elämäntilanteensa haastavaksi johtuen lapsen sijaishuollosta. Vanhemmat kertoivat, että heidän läheisverkostonsa on kuunnellut heitä silloin, kun he ovat kokeneet tarvetta jutella mieltä painavista asioista.

Kuuntelemisen lisäksi vanhemmat korostivat tutkimuksessani tukea arjen askareissa. Vanhemmat kokivat, että heillä on ollut haasteita hoitaa viikoittaisia arjen askareita silloin, kun heillä on ollut haastava tilanne lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat toivat esiin, että erityisesti ystävät ja muut sukulaiset ovat tarjonneet apua arkirutiinien ylläpitämiseen. Vanhemmat kertoivat, että ystävät ja sukulaiset ovat muun muassa käyneet heille kaupassa ja auttaneet kodin puhtaanapidossa. Lisäksi vanhemmat toivat tutkimuksessani esiin, että he ovat saaneet taloudellista tukea sekä omalta perheeltään että ystäviltaan lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat kokivat, että taloudellisen tuen pyytämiseen on liittynyt häpeän ja epäonnistumisen tunteita, mutta päätös taloudellisen tuen pyytämisestä on lopulta osoittautunut oikeaksi ratkaisuksi.

Vertaistukiryhmien tarjoama tuki

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin kokemuksiaan vertaistukiryhmien tarjoamasta tuesta. Vanhempien vertaistuen lähteistä sosiaalinen media nousi merkittävästi esiin. Vanhemmat kokivat, että sosiaalisesta mediasta on helppo löytää vertaistukea omaan tilanteeseensa. Lisäksi vanhemmat toivat esiin, että sosiaalisen median lisäksi vertaistukea on ollut mahdollista saada myös kolmannen sektorin tarjoamista ryhmistä sekä seurakunnalta. Tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että merkittävää tukea lapsen sijaishuollon aikana on tarjonnut erityisesti se, että omasta tilanteestaan on voinut puhua avoimesti ryhmän kesken. Vanhemmat korostivat oman tarinan kertomisen lisäksi myös muiden vanhempien tarinoiden kuuntelemista. Lisäksi vanhemmat toivat esiin, että he ovat kokeneet voimaantumisen kokemuksia, kun ovat saaneet kuunnella muiden tarinoita ja huomata, että tarinoista on ollut apua omassa arjessa.

Vanhemmat korostivat tutkimuksessani myös toiminnallisuuden merkitystä osana vertaistukiryhmiä. Vanhemmat kertoivat, että he ovat vertaistukiryhmässä tehneet toiminnallisia tehtäviä, jotka ovat tarjonneet mahdollisuuden paneutua syvemmin käsiteltäviin teemoihin. Vanhemmat kertoivat, että he ovat tehneet vertaistukiryhmissä toiminnallisia tehtäviä, jotka ovat liittyneet elämänjanaan, sukupuuhun ja tunnekarttaan. Vanhemmat korostivat erityisesti sitä, että ohjattu toiminnallinen tehtävä on tukenut heitä tunteiden käsittelyssä. Lisäksi toiminnallisella tehtävällä on ollut vanhempien kertoman mukaan positiivinen vaikutus sitoutumiseen työskentelyn suhteen. Vanhemmat toivat esille, että eivät olisi välttämättä itse tehneet vertaistukiryhmissä esiteltyjä toiminnallisia tehtäviä, jos ne eivät olisi olleet ohjattuja.

Sosiaalityöntekijän tarjoama tuki

Tutkimuksessani vanhemmat kertoivat kokemuksiaan lapsen asioista vastaavasta sosiaalityöntekijästä. Tutkimuksessani vanhemmat eivät tuoneet esille kokemuksia, jotka olisivat kohdentuneet muuhun henkilökuntaan sosiaalitoimissa. Osa vanhemmista toi ei esiin, että heillä ei ole positiivisia kokemuksia oman kunnan sosiaalityöntekijästä. Osa taas vastaavasti kertoi, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on kulkenut heidän rinnallaan koko huostaanotto-prosessin sekä sijaishuollon ajan. Tutkimuksessani korostui vanhempien kokemus siitä, että sosiaalityöntekijän aktiivisuus pitää yhteyttä perheeseen on merkittävä tuen muoto. Vanhemmat kertoivat, että kokevat saavansa silloin tukea, kun sosiaalityöntekijä pitää aktiivisesti puhelimitse yhteyttä perheeseen. Lisäksi vanhemmat näkivät positiivisena sen, että sosiaalityöntekijä on välillä ollut valmis joustamaan virka-ajan ulkopuolelle yhteydenpidon suhteen.

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on tarjonnut heille tukea myös elämänhallintaan ja tunteiden käsittelemiseen. Vanhemmat sanoivat, että ilman sosiaalityöntekijän tarjoamaa tukea he eivät olisi edes tiedneet, että millaisia palveluita on saatavilla. Tutkimukseni vanhemmille heidän oman kunnan sosiaalityöntekijänsä oli tarjonnut keskusteluapua sekä perheneuvolassa että psykoterapeutin kanssa. Vanhemmat kokivat yhteistyösuhteensa positiiviseksi sosiaalityöntekijään silloin, kun yhteistyö saman työntekijän kanssa oli jatkunut jo jonkin aikaa. Suhde sosiaalityöntekijään, joka vaihtui useasti, ei ehtinyt vanhempien kokemuksen mukaan kehittyä vastavuoroiseksi luottamussuhteeksi.

Lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoama tuki

Tutkimuksessani vanhemmat kokivat pääsääntöisesti lapsensa sijaishuoltopaikan positiivisena. Vanhempien kokemukset lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoamasta tuesta olivat suhteessa toisiinsa erilaisia, mikä on yhteydessä siihen, että perheiden yksilölliset tarpeet oli huomioitu. Vanhemmat kokivat merkittäväksi tuen muodoksi kasvatustilaukset lastensuojelulaitoksen ohjaajien kanssa. Vanhemmat arvostivat erityisesti sitä, että ohjaaja on aina tavoitettavissa ja hänen kanssaan on mahdollista keskustella lapsen kasvatuksesta ja erilaisten asioiden sanoittamisesta lapselle. Vanhemmat kokivat, että ohjaajat haluavat vilpittömästi auttaa lasten lisäksi myös vanhempia.

Vanhemmat pitivät merkittävä sen, että lastensuojelulaitoksen henkilökunta oli pystynyt osoittamaan heille, että he huolehtivat lapsesta erityisesti silloin, kun vanhemmalla itsellään ei ole voimavaroja osallistua lapsen kasvatukseen aktiivisesti. Vanhemmat kokivat positiivisena asiana sen, että he tiesivät lapsen olevan turvassa myös huonoina hetkinä. Tutkimuksessani vanhemmat pitivät kotiin tehtävää perhetyötä merkittävänä tukimuotona. Vanhemmat kokivat, että perhetyö tukee heidän vanhemmuuttaan ja perheen keskinäistä vuorovaikutusta. Vanhemmat kertoivat, että perhetyö on vienyt perhettä oikeaan suuntaan kodin arjen ja arkirutiinien hallinnan suhteen. Lisäksi vanhemmat kokivat merkittävänä tukena sen, että lastensuojelulaitoksen ohjaajat kannustivat pitämään yhteyttä omaan lapseen välimatkasta huolimatta.

Millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet saavansa sijaishuollon aikana?

Tutkimukseni mukaan huostaanotettujen lasten vanhemmat kokivat pääsääntöisesti, että heitä on tuettu lapsen sijaishuollon aikana. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esille, millaisia toiveita heillä on lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja lapsen sijaishuolto paikalle. Tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että tuen määrää voidaan lisätä.

Vanhempien toiveita lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle

Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että he olisivat kaivanneet lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä enemmän tukea sosiaalisen verkoston kasvattamiseen. Vanhemmat kertoivat, että he ovat kokeneet lapsen sijaishuollon aikana yksinäisyyttä ja pelkoa tulevaisuudesta. Vanhemmat toivoivat, että olisivat saaneet enemmän ohjausta sen suhteen, missä voi keskustella mieltä painavista asioista lapsen sijaishuollon aikana. Lisäksi vanhemmat toivat esiin, että he olisivat kaivanneet lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä enemmän juridista neuvontaa ja ohjausta. Vanhemmat toivoisivat saavansa enemmän tietoa huostaanotto prosessista, lapsen sijaishuollon järjestämisestä ja mahdollisuudesta hakea huostassapidon lopettamista.

Tutkimuksessani kysyin myös vanhemmilta, että ovatko he pyytäneet enemmän tukea tai antaneet palautetta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai sijaishuolto paikalle. Vanhemmat kertoivat, että kokevat palautteen antamisen sosiaalityöntekijälle vaikeana. Vanhemmat perustelivat palautteen antamisen haasteellisuutta sillä, että sosiaalityöntekijää on välillä vaikea tavoittaa puhelimitse. Lisäksi vanhemmat kertoivat, että heillä on käsitys, että sosiaalityöntekijä ohjeistaa

lapsen sijaishuoltopaikan henkilökuntaa, minkä vuoksi he ovat odottaneet yksittäisissä tilanteissa lastensuojelulaitokselta keskustelun avausta siitä, miten heitä vanhempina voisi enemmän tukea.

Vanhempien toiveita lapsen sijaishuoltopaikalle

Vanhemmat toivoivat tutkimukseni mukaan enemmän lapsen omaohjaajan osallistamista lapsen asiakassuunnitelmanneuvotteluihin sekä yhteydenpitoon vanhempien ja lastensuojelulaitoksen välillä. Vanhemmilla oli positiivisia kokemuksia lapsen omaohjaajasta ja vanhemmat uskoivat siihen, että omaohjaajalla on ajankohtaista tietoa lapsen arjesta, sillä omaohjaaja jakaa lastensuojelulaitoksessa enemmän arkea lapsen kanssa, kuin esimerkiksi laitoksen esimiehet. Vanhemmat toivoivat, että kuulisivat enemmän lapsensa kuulumisia omaohjaajalta asiakassuunnitelmanneuvotteluissa. Lisäksi vanhemmat mainitsivat tutkimuksessani, että välillä ohjaajien suorittama kontrollointi kuormittaa heitä. Vanhemmat kertoivat, että kontrollointia esiintyy erityisesti kotikäyntien yhteydessä. Vanhemmat toivoivat, että ohjaajat voisivat luottaa heihin enemmän.

Vanhemmat toivoivat, että heillä olisi mahdollisuus antaa nimetöntä palautetta lastensuojelulaitokselle. Vanhemmat kokivat, että kasvokkain annettava palaute ohjaajille on haastavaa. Vanhemmat pelkäsivät leimautumista. Palautteen antamisella omassa tutkimuksessani viitataan siihen, että vanhemmilta saataisiin tietoa heidän mielipiteistään, odotuksistaan sekä toiveistaan lapsen sijaishuoltopaikkaa kohtaan. Vanhemmat kokivat, että anonyymipalaute voisi rohkaista heitä enemmän antamaan palautetta lastensuojelulaitoksen toiminnasta ja siten viemään työskentelyä parempaan suuntaan.

7.2 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Olen tutkimuksessani kuvannut, millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Olen tutkimuksessani löytänyt vastauksia siihen, millaisia kokemuksia ja odotuksia erään valitun lastensuojelulaitoksen lasten vanhemmilla on siitä, miten heitä on tuettu sijaishuollon aikana. Olen kohdistanut tarkasteluni koskemaan erityisesti vanhempien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta ja vertaistuesta. Lisäksi olen tarkastellut sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamaa tukea

vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksessani olen myös tarkastellut vanhempien odotuksia siitä, millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet sijaishuollon aikana saavansa.

Olen tutkimuksessani lähestynyt tutkittavaa ilmiötä vanhempien subjektiivisten kokemusten ja näkemysten kautta. Vanhemmuuden tukeminen lapsen sijaishuollon aikana on sekä lapsen että vanhemman etu, minkä vuoksi vanhempien kokemukset tuesta ja tuen tarpeista ovat erittäin merkittävässä roolissa. Olen lähestynyt tutkittavaa ilmiötäni fenomenologisesta näkökulmasta käsin, sillä tavoitteenani on ollut tuottaa välittömän kokemuksen kautta syvällistä tietoa tutkimuskohteestani. Olen ollut tutkimusprosessini ajan aidosti kiinnostunut siitä, millaisia kokemuksia vanhemmilla on ollut tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Tutkimuksessani olen kuvannut ja analysoinut tutkittavaa kohdettani tutkimusprosessin aikana muodostuneiden vanhempien kokemusten avulla.

Olen esittänyt empiiriselle aineistolleni kysymyksiä, jotka koskevat vanhempien kokemuksia läheisverkoston tarjoamasta tuesta, sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamasta tuesta sekä vanhempien odotuksia sijaishuollon aikana. Aineistoni on vastannut erinomaisesti tutkimuskysymyksiini. Tutkimukseni teoria on ohjannut minua tutkijana etsimään uutta tietoa, joka on ollut oleellista oman tutkimukseni kannalta. Teoriani käsittelee niitä asioita, jotka ovat olleet mielenkiinnon kohteitani ja jotka olen muuttanut tutkittavaan muotoon. Tutkimukseni teoriatausta on ollut minulle hyödyllinen aineistonkeruun suunnittelussa. Tutkimuksessani teoria on sidoksissa tutkimuskysymyksiini, jonka ansiosta tutkimukseni teoria ja empiria muodostavat loogisen jatkumon.

Tutkimuksessani teoria on toiminut ikään kuin kompassina ja johdatellut minua tutkimuksessani eteenpäin. Ajattelen, että teoria on toiminut minulla myös jäsennysvälineenä. Tutkimukseni teoriatausta on tarjonnut minulle keskeiset käsitteet, jotka ohjasivat minua tiedon etsimisessä. Lisäksi teoriatausta on toiminut myös apuvälineenä aineiston analyysissa, kun kävin läpi tekemiäni havaintoja tutkimukseni aineistosta. Vaikka teoria toimiikin tutkimukseni kivijalkana, on minun täytynyt kiinnittää huomiota siihen, että teoriani ei hallitse havaintojani liikaa. Huolellisella analysoinnilla ja aineiston tulkinnalla on mahdollista myös luoda uutta teoriaa.

Tutkimustuloksistani kumpuaa, että vanhempien kokemukset tuesta ja tuen tarpeista ovat moniulotteisia ja kokemusten muodostumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Kyseessä on vanhempien henkilökohtainen kokemus tuen saamisen ja tuen tarpeiden muodostumisesta sekä siitä,

millaista painoarvoa tukiverkostolle annetaan ja miten kyseiset merkitykset näkyvät vanhempien elämässä. Vastaus tutkimuskysymyksiini on vain yksi näkökulma, eikä sinänsä riittävän monipuolinen ja relevantti koko tutkittavan ilmiön hahmottamiseen ja kokonaisvaltaiseen jäsentämiseen. Tutkimukseni myötä olen vakuuttuneempi siitä, että kokemuksellisuus on erittäin merkittävää, kun tutkitaan vanhempien saamaa tukea lapsen sijaishuollon aikana. Vanhempien tuki ja tuen tarpeet ovat moniulotteinen ilmiö, jonka tutkimuksessa kokemus on määrittelemätön voima.

Tutkimuksessani, yhtä vanhempaa lukuun ottamatta, kaikki vanhemmat toivat esiin, että heidän läheisverkostonsa on tarjonnut heille merkittävää tukea lapsen sijaishuollon aikana. Myös aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että läheisverkoston tarjoama tuki haasteiden keskellä on tarjonnut huomattavaa tukea yksilölle. Tutkimuksessani nousi esiin, että olosuhteet oman jaksamisen suhteen eivät olleet samanlaiset, vaan riippuivat paljon yksilöstä itsestään sekä myös muista ympärillä olevista tekijöistä. Esimerkiksi osa tutkimukseni vanhemmista uskalsi pyytää apua läheisverkostoltaan, vaikka siihen liittyi epäonnistumisen ja häpeän tunteita. Yksi merkittävä tekijä oli myös sosiaalisen verkoston laajuus. Kaikilla vanhemmilla ei ollut laajaa läheisverkostoa, jotta tuen saaminen useammalta henkilöltä olisi ollut mahdollista läheisverkoston osalta.

Tutkimuksessani vanhemmat nostivat esiin merkittävänä tuen muotona vertaistuen, jota saatiin muilta vanhemmilta, jotka olivat samassa tilanteessa. Vanhempien vertaistuen lähteistä sosiaalinen media nousi merkittävästi esiin. Tutkimuksessani vanhemmat kokivat, että sosiaalisesta mediasta on helppo löytää henkilöitä, jotka ovat vastaavanlaisessa tilanteessa ja joiden kanssa voi keskustella. Sosiaalisen median lisäksi vanhemmat toivat esiin, että vertaistukea on mahdollista saada myös kolmannen sektorin tarjoamista ryhmistä. Nykypäivänä sosiaalinen media tarjoaa käyttäjilleen helposti vertaisuutta. Omassa tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että omalla nimellä esiintyminen sosiaalisessa mediassa tekee keskustelusta asiallisempaa. Sosiaalinen media tarjoaa kuitenkin myös mahdollisuuden keskustella anonyymisti arkaluontoisista aiheista.

Nykyään sosiaalista mediaa käytetään yhä enemmän informaatiokanavana, kun halutaan jakaa kokemuksia. Haastavassa tilanteessa on mahdollista, että ihminen eristäytyy. Sosiaalisen median verkosto voi tarjota yhden tavan olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa eristäytymisestä huolimatta. Sosiaalisessa mediassa on mahdollista päästä osaksi vertaisverkostoa ja siten kokea sosiaalisen yhteyden kokemusta. Lisäksi vertaisverkostoon kuulumisen lisää ryhmään kuulumisen tunnetta ja muiden tarinoiden lukeminen voi lisätä motivaatiota arjen rutiineista selviytymiseen. On tärkeää muistaa, että kaikki kokemukset vertaistuesta eivät ole positiivisia. Esimerkiksi sosiaalisen median

verkosto voi lisätä riippuvuuden tunnetta. Jos yksilö on jakanut aktiivisesti tietoa omasta tilanteestaan tai lukenut muiden vertaisten sosiaalisen median päivityksiä päivittäin, voi syntyä tunne, että ilman sosiaalisen median verkostoa ei selviydy itse arjen rutiineista. Lisäksi liiallinen sosiaalinen tuki voi heikentää yksilön omaa aktiivisuutta arjessa. Vertaisryhmän merkittävä hyöty korostuu erityisesti silloin, kun yksilö saa vertaistukea oikeaan aikaan omaan tilanteeseensa nähden

Tutkimuksessani lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tarjoamasta tuesta oli vanhemmilla erilaisia kokemuksia. Osa vanhemmista toi esiin, että sosiaalityöntekijä on kulkenut heidän vierellään ja tekee työtään koko sydämellään, jotta asiakasperheellä olisi mahdollisimman hyvä olla. Osa vanhemmista toi esiin, että ei ole saanut lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä riittävästi tukea lapsen sijaishuollon aikana. Vanhemmat kertoivat, että he toivoisivat lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä enemmän tukea sosiaalisen verkoston kasvattamiseen sekä juridisen ohjauksen ja neuvonnan saamista. Havaitsin, että erityisesti niissä asiakassuhteissa, joissa oli ollut sama sosiaalityöntekijä jo pidemmän aikaa, vanhemmat kokivat saavansa enemmän tukea. Vastaavasti taas vanhemmat, joiden lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli vaihtunut usein, kokivat, että he eivät ole pystyneet muodostamaan luottamussuhdetta sosiaalityöntekijään, eivätkä he ole saaneet mielestään riittävästi tukea. Tällä hetkellä valtakunnallinen haaste on saada lastensuojelun sosiaalityöntekijät pysymään alalla. Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus aiheuttaa monialaisia ongelmia ja on vaaraksi koko systeemille. Yksi selvästi lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä kuormittava asia on suuret asiakasmäärät, joita pyritään tasaamaan vuoden 2022 alussa voimaan astuvalla asiakasmitoituksella lastensuojelussa.

Tutkimuksessani vanhemmat kokivat pääsääntöisesti lapsensa sijaishuoltoajan positiivisena. Vanhemmat kokivat merkittäväksi tuen muodoksi ohjaajien kanssa käydyt kasvatuskeskustelut, ohjaajien tavoitettavuuden, kotiin tehtävän perhetyön ja yhteydenpidon tukemisen lapsen ja vanhemman välillä. Tutkimuksessani vanhempien kokemukset lastensuojelulaitoksen henkilöstön tarjoamasta tuesta olivat erilaisia suhteessa toisiinsa. Tämä on mielestäni yhteydessä siihen, että perheiden yksilölliset tarpeet oli huomioitu. Vanhemmat korostivat tutkimuksessani erityisesti lasten omaohjaajien merkitystä. Vanhemmat kokivat, että omaohjaaja on lapselle merkittävä henkilö ja hän jakaa lapsen kanssa lapsen arkea, minkä vuoksi vanhemmat toivoivat kuulevansa lapsensa kuulumisia enemmän omaohjaajalta. Tutkimuksessani vanhemmat toivat esiin, että toivoisivat lapsen sijaishuoltoajalta omaohjaajan osallistamisen lisäksi myös mahdollisuutta antaa nimetöntä palautetta. Tutkimuksessani ilmenneet vanhempien toiveet tarjoavat myös lastensuojelulaitokselle

mahdollisuuden kehittää toimintaansa vanhempien näkökulmasta katsottuna mielekkäämpään suuntaan.

Tulevaisuudessa on tärkeää ottaa huomioon myös vanhempien kokemukset tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana, jotta vanhemmille suunnattua tukea voidaan kehittää. Vanhempien hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeää, sillä lastensuojelun tavoitteena on pyrkiä mahdollistamaan lapselle hyvä elämä, johon kuuluu olennaisesti myös vanhemmuus. Vanhempien kokemus omasta vanhemmuudesta ja siitä, miten sitä voidaan tukea, on merkittävää, huolimatta siitä, kuinka isossa roolissa vanhempi on lapsen elämässä. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa ja on lapsen etu, että hänen suhdettaan molempiin vanhempiinsa tuetaan turvallisesti. On tärkeää, että vanhemmilla on voimavaroja olla mukana lapsensa elämässä. Tutkimuksessani havaitsin sen, että vaikka vanhemman kokema tuki ja odotukset tuesta on jokaisen vanhemman subjektiivinen kokemus, niin siitä ei pidä tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Tällaisessa tilanteessa seurauksena voi olla liiallinen yksilöllisyyden korostuminen. Jokainen vanhempi on huomioitava yksilönä, kun pohditaan, millainen tuki tukisi häntä lapsen sijaishuollon aikana. Vanhempien tukemiselle lapsen sijaishuollon aikana ei ole vain yhtä oikeaa tapaa.

Vanhempien tuki lapsen sijaishuollon aikana on moniulotteinen ilmiö, minkä vuoksi käytin paljon aikaa perehtymiseen aiempiin tutkimuksiin. Vierula (2016) tuo esiin, että vanhempien näkemyksiä huostaanotosta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana on tutkittu Suomessa aiemmin lähinnä marginaalisen äitiyden näkökulmasta. Esimerkiksi Pösö (1986), Granfelt (1998) ja Väyrynen (2006) ovat tutkineet asunnottomien, vankilassa olevia tai päihteitä käyttävien naisten kokemuksia lastensa huostaanotoista. Ennen tutkimuksen aloittamista asetin tavoitteeksi, että saisin tutkimushenkilöiksi vanhempia, jotka ovat edellä mainitun marginaalisen äitiyden ulkopuolella. Olen saavuttanut kyseisen tavoitteen. Haastatteluissa tuli esiin, että osa vanhemmista on esimerkiksi työelämässä ja heillä on oma asunto.

Jokinen (2005, 122-136) ja Jallinoja (2006, 112-118) ovat tuoneet esille, että julkisessa keskustelussa ja mediassa puhutaan paljon siitä, että vanhemmuus on hukassa ja keinoja vanhemmuuden tukemiseen on liian vähän. Lasten ja nuorten pahoinvointia, rikollisuutta ja huonoa koulumenestystä selitetään usein kadoksissa olevan vanhemmuuden kautta. Satka (2011) ja Gillies (2014) ovat vanhempien tukemiseen liittyvässä tutkimuksessaan todenneet, että ratkaisuna lasten ja nuorten pahoinvointiin voisi olla varhaisen puuttumisen eli ongelmien tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta tuki- ja kontrollitoimet voidaan suunnata vanhemmille, jotka tarvitsevat

niitä eniten. Hiitola (2015) on tutkimuksessaan tutkinut, että millaisiin vanhemmuutta koskeviin normeihin huostaanottopäätökset perustuvat. Hiitola (2015) on analysoinut sitä, kuinka vanhemmat vastaavat sosiaalityön määritelmiin vanhemmuudestaan ja millaisia tuen tarpeita vanhemmilla on heidän itsensä kertomana. Kyseisen tutkimuksen mukaan vanhemmat, jotka ovat vastustaneet huostaanottoa, ovat kokeneet, että heitä ei tueta tarpeeksi huostaanoton ja lapsen sijaishuollon aikana. Myös omassa tutkimuksessani osa vanhemmista kertoi, että he eivät ole saaneet tarpeeksi tukea lapsen sijaishuollon aikana. Omassa tutkimuksessani ei ole kuitenkaan selvitetty, että ovatko vanhemmat vastustaneet lapsensa huostaanottoa.

Tutkimukset (Pitkänen, 2011; Hiltunen, 2005; Pirinen, 2005) ovat osoittaneet, että vanhemmat ovat kokeneet jäävänsä ilman tukea ja ymmärrystä lapsen huostaanoton yhteydessä ja sijaishuollon aikana. Yksin jääminen, pelko tulevaisuudesta ja kokemus vanhemmuuden murtumisesta ovat olleet yhteydessä siihen, että vanhempien elämäntilanne on muuttunut vaikeammaksi. Pylväs (2010, 97-99) on tuonut tutkimuksessaan esille, että vanhemmat, joilla on ollut jo entuudestaan suppea sosiaalinen verkosto, ovat kokeneet huostaanoton yhteydessä haasteita henkisessä hyvinvoinnissaan. Vanhempien mielenterveysongelmat, päihteiden väärinkäyttö ja kokemus lapsensa menettämisestä ovat lisänneet vanhemman pahoinvointia. (Laakso & Saikku 1998, 29.) Pitkänen (2011) on tutkimuksessaan todennut, että vanhemmat olisivat kaivanneet huostaanoton hetkellä ja sen aikana enemmän keskusteluapua, ymmärtämistä ja tukea arjessa. Myös omassa tutkimuksessani painottuu vanhempien kokemukset keskusteluavun ja arjen tukemisen merkityksestä lapsen sijaishuollon aikana. Tutkimuksessani olin rajannut vanhempien kokemukset ja odotukset tuesta ja tuen tarpeista koskemaan aikaa, kun lapsi on sijaishuollossa. Tutkimukseni ei anna vastausta siihen, että onko vanhempien elämäntilanne muuttunut vaikeammaksi pidemmällä aikavälillä.

Tutkittavan ilmiön rajaaminen oli tutkimukseni alkutaipaleella jatkuvasti läsnä. Jouduin pohtimaan, millaisia asioita haluan teoriaosuudessa nostaa esiin ja millainen merkitys kyseisillä valinnoilla on aineistoni analyysin suhteen. Työskentelyni oli pitkäjänteistä ja suunniteltua, mikä varmisti sen, että sain aikaan loogisen kokonaisuuden, jossa oli selkeät tutkimuskysymykset ja joihin vastasin erinomaisesti aineistoni avulla. Tutkimukseni tulososuudessa yhdistin empirian ja teorian. Mielestäni tämä lisäsi tutkimukseni eheyttä, sillä aktiivinen vuoropuhelu empirian ja teorian välillä mahdollisti tulosten peilaamisen aiempiin tutkimuksiin.

On luonnollista, että tutkimusprosessin aikana tehdyt valinnat vaikuttavat lopputulokseen. Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, jonka avulla sain kattavan aineiston vanhemmilta, joiden

lapsi oli sijaishuollossa. Aineiston monipuolisuus oli minulle rikkaus koko analyysin ajan, vaikka sen jäsentäminen oli haastavaa. Tutkijana minun tehtäväni oli löytää aineistosta juuri ne kohdat, jotka olivat merkittäviä oman tutkimukseni kannalta. Muodostamani teemahaastattelurunko osoittautui rakenteeltaan ja sisällöltään toimivaksi, sillä sen avulla saadut vastaukset vastasivat asettamiini tutkimuskysymyksiin. Aineiston vastaavuus suhteessa tutkimuskysymyksiini edesauttoi tulosten sitomista myös teoriaan.

Haastateltavat olivat relevantteja tutkimuskysymyksiini kannalta, sillä he kaikki olivat vanhempia, joiden lapsi oli huostaanotettu ja sijoitettu lastensuojelulaitokseen. Tutkimukseni lähtökohtana oli lähestyä vanhempien saamaa tukea lapsen sijaishuollon aikana juuri vanhempien näkökulmasta käsin. Haastattelutilanteissa vallitsi innostuneisuus, avoimuus ja luottavaisuus. Vanhemmat halusivat kertoa minulle monipuolisesti saamastaan tuesta lapsen sijaishuollon aikana ja siitä, millaista tukea he toivoisivat saavansa. Onnistuin erityisesti luottavaisen ilmapiirin rakentamisessa, mikä edesauttoi haastateltavien oman äänen esiin tulemistä aidolla ja vapauttavalla tavalla. Annoin haastateltaville mahdollisuuden kertoa vapaasti omista kokemuksistaan, minkä vuoksi menetin jonkin verran mahdollisuuksiani ohjata keskustelua tutkimuskysymysten kannalta olennaisiin suuntiin. Toisaalta vastauksien suuntaaminen aiheisiin, jotka olivat aiheuttaneet defensiivisyyttä, olisivat voineet vähentää haastateltavien vastausten avoimuutta ja kokonaisvaltaisuutta.

Tutkimuksen tekeminen kehitti minua itseäni myös tutkijana. Taitoni tutkijana kehittyivät prosessin aikana huomattavasti. Tutkimusraportin kirjoittaminen oli minulle mielekästä. Koen, että huolellinen suunnittelu erityisesti ajankäytön suhteen on tukenut minua tutkimukseni aikana. Erityisen painoarvon tutkimukseni merkittävyydelle antaa se, että tiedän tutkimusten tulosten tulevan käyttöön lastensuojelulaitoksessa, jonka kautta sain vanhemmat osallistumaan tutkimukseeni. Tutkimustuloksiani voi hyödyntää lastensuojelulaitoksen kehittämisessä. Lisäksi tutkimukseni tarjoaa lisää tietoa ja ymmärrystä liittyen vanhempien kokemuksiin tuesta ja tuen tarpeista lapsen sijaishuollon aikana kaikille, jotka ovat kiinnostuneita aiheesta.

Tutkielmani aiheesta on mahdollista tehdä myös jatkotutkimuksia. Jatkotutkimus, joka käsittelee vain esimerkiksi yhtä vanhempien tuen osa-aluetta, kuten kolmannen sektorin tarjoamaa tukea, olisi minusta mielenkiintoinen. Syvähaastattelun avulla olisi mahdollista keskittyä vanhemman kokemuksiin tarkemmin ja saada monipuolisempi ja laajempi kuva esimerkiksi siitä, että millaiseksi vanhempi kokee kolmannen sektorin tuen saatavuuden. Mielenkiintoista olisi jättää myös vanhempien tuen käsite kokonaan rajaamatta ja katsoa, löytyisikö minkä tahansa vanhemman, jonka

lapsi on huostaanotettu, näkemyksistä muita kehittämismahdollisuuksia kuin tämän tutkimuksen aineistossa. Jos tutkimukseni viitekehyksen jättää kokonaan pois ja antaa tutkittavalle mahdollisuuden rakentaa saamastaan tuesta juuri sellaisen käsitteen, kuin he itse haluavat, voi aineistosta muodostua täysin erilainen kokonaisuus.

Lisäksi jatkotutkimus voitaisiin tehdä vanhempien asiakassuunnitelmien merkityksestä lapsen sijaishuollon aikana. Keskeistä olisi tietää, onko vanhemmille tehty asiakassuunnitelmia, mitä ne ovat sisältäneet ja miten niistä on neuvoteltu. On merkittävää tutkia, ovatko vanhempien asiakassuunnitelmaneuvoittelussa sovitut asiat toteutuneet ja onko niillä ollut merkitystä vanhempien kokemukseen tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana. Lisäksi minusta olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimus sosiaalityöntekijöiden kokemuksista sen suhteen, että ovatko he saaneet riittävästi tukea huostaanoton valmistelun aikana. Huostaanoton valmistelu on myös sosiaalityöntekijälle raskas prosessi ja jos sosiaalityöntekijöitä tuetaan vaikeiden työtehtävien rinnalla, on sosiaalityöntekijöillä todennäköisesti enemmän voimavaroja jakaa tukea myös huostaanotetun lapsen vanhemmille.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (1994). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Bryman, Alan (1998). Quantity and quality in social research. London: Unwin Hyman.
- Chard, Kathryn (2019). Working with carers. Teoksessa Dix, Heidi, Hollinrake, Sue & Meade, Jennifer (2019). Relationship-based social work with adults. Critical Publishing.
- Coden, Seldon & Syme, S. Leonard (1985). Issues in the study and application of social support. Teoksessa Coden, Seldon & Syme, S. Leonard (toim.) Social support and health. San Diego, CA, US: Academic Press, 3-22.
- Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996). Making sense of qualitative data. Complementary research strategies. Thousands Oaks.
- Dale, Peter (2004). Like a fish in a bowl. Parents' perceptions of child protection services. Child Abuse Review 13 (2), 137–157.
- Deave, Toity, Johnson, Debbie & Ingram, Jenny (2008). Transition to parenthood: the needs of parents in early parenthood. BMC pregnancy and childbirth 8, 1471-2393.
- Denzin, Norman & Lincoln, Yvonna (1994). Handbook of qualitative research. Thousands Oaks.
- Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016). Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.
- Ellonen, Noora & Korkiamäki, Riitta (2006). Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvinvoinnin resurssina. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fransén, Eva, Vinnerljung, Bo & Hjern, Anders (2008). The epidemiology of out-of-home care for children and youth: a national cohort study. British journal of social work, 38, 6, 1043-1059.
- Gerring, Charyl, Kemp, Susan & Marcenko, Maureen. (2008). The connections project: A relational approach to engaging birth parents in visitation. Child welfare league of America. Vol. 87. 6-30.
- Gillies, Val (2014). Troubling families: parenting and the politics of early intervention. Teoksessa Wagg, Stephen & Pilcher, Jane (toim.) (2014). Thatcher's grandchildren? Politics and childhood in the twenty-first century. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 204-224.
- Gothoni, Raili (1991). Omais- ja loppuun palaneita ihmisiä vai käyttämätön voimavara. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 1991, 1. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Granfelt, Riitta (1998). Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Heino, Tarja, Hyry, Sylvia, Ikäheimo, Salla, Kuronen, Miko & Rajala, Rika (2016). Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuoSta-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/16, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Helavirta, Susanna (2016). Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016). Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 188-223.
- Hiitola, Johanna. (2009). Erilaisin eväin huostassa pidon jälkeen. Selvitys Tampereella, Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereen seutukunnassa vuonna 2007 lakkautetuista huostassa pidoista. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hiltunen, Tarja (2005). Äitien voimaantumisen lasten huostaanoton jälkeen. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu tutkielma.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2018). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2020). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, Raija (2016). Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016). Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 33-51.
- Hytönen, Kirsi-Maria, Malinen, Antti, Salenius, Paula, Haikari, Janne, Markkola, Pirjo, Kuronen, Marjo & Koivisto, Johanna (2016). Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937-1983. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston julkaisu arkisto.
- Hyytinen, Riitta (2013). Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Bardy, Marjatta (2013). Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print, 246-263.
- Jallioja, Riitta (2016). Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämättä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta (1994). Ryhmäilmiö. Helsinki: ESOY.
- Jokinen, Eeva (2005). Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaivolainen, Merja, Kotiranta, T, Mäkinen, E, Purhonen, Merja & Salanko-Vuorela, Merja (2011). Omaishoito. Tietoa ja tukea yhteistyöhön. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Kalland, Miriam (2015). Kohti parempia lastensuojelun sijoituskäytäntöjä – sopiva koti lapselle – hankkeen tuloksia. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Helsinki: Duodecim, 165-179.
- Kinnunen, Petri (1998). Hyvinvoinnin ruletti – tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

- Kivinen, Tarja (1992). Lastensuojelun moninaisuus. Pitkittäisselvitys lastensuojelun asiakkuudesta. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 59/1992.
- Kiviniemi, Kari (2001). Laadullinen tutkimus prosessina. Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivisto, Kaisa (2013). Koettu hallitsematon minuus psykoottisen potilaan hoitotyön lähtökohdaksi. Oulu: Oulun yliopisto, väitöskirja.
- Korpinen, Johanna. (2008). Istuntoja institutionaalisen katseen alla. Lastensuojelun suulliset käsittelyt hallinto-oikeudessa. Tampereen yliopisto, väitöskirja.
- Kujala, Virpi (2006). Sijoitettujen lasten biologisten vanhempien tukeminen. Helsinki: Sininauhaliitto ry.
- Kumpusalo, Esko (1991). Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 8/1991. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Jari-Matti (1993). Lapsi Laitoksessa. Porvoo: WSOY.
- Laakso, Riitta (2013). Mistä koti huostaan otetulle lapselle? Kunnallisalan kehittämissäätö. Tutkimusjulkaisu -sarjan julkaisu nro 73. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätö.
- Laakso, Riitta & Saikku, Peppi (1998). Hyvä huostaanotto? Helsinki: Stakes.
- Laakso, Riitta (2009). Arjen rutiinit ja yllätykset: etnografia lastenkotityöstä. Tampere: Tampere University Press.
- Laine, Timo (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Levitt, Mary (1991). Attachment and close relationships: A life-span perspective. Teoksessa Gewirtz, Joe & Kurtines, Jakob (toim.) Intersections with attachment. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum associates, 183-206.
- Malecki, Christine & Demary, Michelle. (2003). What type of support do they need? Investigating student adjustment as related to emotional, informational, appraisal and instrumental support. Journal of youth and adolescence, 40.
- Mikkola, Leena (2006). Tuen merkitys potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Moilanen, Pentti & Rähkä, Pekka (2007). Merkitysrakenteiden tulkinta: teemoittaminen. Teoksessa

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2007). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkelä, Klaus (1990). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari Oy.
- Nikko, Anneli (2003). Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia.
- Payne, Malcolm (1996). What is professional social work? Birmingham: Venture.
- Pirinen, Maria (2005). Päihdeäitien kokemuksia lastensuojelun tukitoimista. Jyväskylän yliopisto: Pro gradu tutkielma.
- Pitkänen, Miia (2011). Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26.
- Pylväs, Annamaria (2010). "Yksinhän sen kohtaa, mut ilman tukee siit ei selvii". Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia tuesta ja vanhemmuuden haasteista huostaanoton eri vaiheissa. Lapin yliopisto: Pro gradu tutkielma.
- Pösö, Tarja (2016). Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016). Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 7-31.
- Pösö, Tarja (1986). Naisesta naisvanki? Tutkimus naisten rikollisuudesta. Sosiaalipolitiikan laitos, tutkimuksia 83. Tampereen yliopisto.
- Pösö, Tarja & Laakso, Riitta (2014). Holistic, expert and centralised models for organizing placement decisions and their rationales: Findings from Finland. *Adoption & Fostering* 39, 159-169.
- Rajavaara, Marketta, Saikku, Peppi & Seppälä, Ullamaija (2019). Monialainen yhteispalvelu uudistuksena. Teoksessa Rajavaara, Marketta, Määttä, Anne, Kokko, Riitta-Liisa & Tarkiainen, Laura (2019). Aktivointipolitiikkaa yhteisin palveluin. Helsinki: Kela.
- Rissanen, Päivi (2013). Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 88. Helsinki: kuntoutussäätiö.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (1999). Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön: toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Saarinen, Esa (1986). Fenomenologia ja eksistentialismi. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Saarinen, Esa (1986). Vuosisatamme filosofia. WSOY.

- Saastamoinen, Kati. (2008) Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Satka, Mirja (2011). Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Satka, Mirja, Alanen, Leena, Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) (2011). Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 61-94.
- Siitonen, Juha (1999). Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Silverman, David (2000). Doing qualitative research: A practical Handbook. London: Sage.
- Smith, Jonathan & Eatough, Virginia (2007). Interpretative phenomenological analysis. Analysing qualitative data in psychology. London: Sage.
- Smith, Jonathan & Osborn, Mike (2007). Pain as an assault on the self: an interpretative phenomenological analysis of the psychological impact of chronic benign low back pain. *Psychology & Health*, 22, 517-534.
- Soininen, Marjaana (1995). Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Painosalama Oy.
- Svensson, Jane, Barclay, Lesley & Cooke, Margaret (2006). The concerns and interests of expectant and new parents: Assessing learning needs. *The journal of perinatal education*, 15, 18-27.
- Taskinen, Sirpa. (2012) Lastensuojelun soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Trotter, Chris (2002.) Worker skill and client outcome in child protection. *Child Abuse Review* 11 (1), 38–50.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, Ella (1994). Elämänmuutos ja muutoksen hallinta. Tutkimus leskeksi jäämisen taloudellisista, terveydellisistä ja sosiaalisista vaikutuksista sekä leskeyteen sopeutumisesta. *Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1994*, 1.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009). Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki.
- Törmikoski-Hampf, Maarit (2008). Sijoitetun lapsen arki ja uudet sosiaaliset suhteet. Teoksessa Huotari, Kari & Hurtig, Johanna (toim.) *Sosiaalityötä monitoroimassa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vierula, Tarja (2016). Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016). *Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 261-290.
- Vilen, Marika, Seppänen, Paula, Tapio, Nina & Toivanen, Riikka (2010). *Kohtaamisia lapsiperheissä*. Helsinki: Kirjapaja.

- Vilkka, Hanna (2007). Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Vinnerljung, Bo & Ribe, Martin (2001). Mortality after care among adult foster children in Sweden. *International journal of social welfare*, 10, 164-173.
- Väyrynen, Sanna (2006). ”Multa on viety se kaikista tärkein...” Äitiys ja leimattu identiteetti huumevideoissa. Teoksessa Nätkin, Riitta (2006). Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Walker, Jim (2008). The use of attachment theory in adoption and fostering. *Adoption & Fostering* 32, 49-57.
- Ward, Harriet & Brown, Rebecca & Dryden, Georgia (2014). Assessing Parental Capacity to Change when Children are on the Edge of Care: An overview of current research evidence. Loughborough University: Centre for Child and Family Research.
- Wiffin, Jane (2010). Family perspectives on safeguarding and on relationships with children's services. London: Office of the Children's Commissioner.

LIITE 1 Kirje sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille

Hei!

Olen Kaisa Rajala, sosiaalityön maisteriohjelman opiskelija, Jyväskylän yliopistosta. Osana opintojani teen maisterintutkielman, jonka tavoitteena on kuvata, että millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Haluan löytää vastauksia siihen, että millaisia kokemuksia ja odotuksia (lastensuojelulaitoksen nimi) lasten ja nuorten vanhemmilla on siitä, että miten heitä on tuettu sijaishuollon aikana. Kohdistan tarkasteluni vanhempien kokemuksiin sosiaalisesta tuesta erityisesti läheisverkoston osalta ja vertaistuesta sekä sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoamaan tukeen. Lisäksi tavoitteenani on tarkastella vanhempien odotuksia siitä, että millaista tukea vanhemmat olisivat toivoneet saavansa sijaishuollon aikana.

Toivon, että tutkimukseni herättäisi mielenkiintoa ja saisin rekrytoitua vanhempia, jotka haluaisivat osallistua tutkimukseeni. Tutkimukseni avulla on mahdollista saada oma äänensä kuuluviin. Tavoitteenani on tehdä haastattelut (lastensuojelulaitoksen nimi) neuvotteluhuoneessa joulukuussa 2021. Haastattelut on mahdollista sopia esimerkiksi lapsen asiakassuunnitelman neuvottelun tai muun vierailun yhteyteen lastensuojelulaitoksessa. Lisäksi sinun on mahdollista osallistua tutkimukseeni etäyhteyden (Teams) avulla. Haastatteluajat ovat joustavasti sovittavissa. Kerään tutkimukseni aineiston hyödyntäen teemahaastattelua. Haastatteluun tulee varata aikaa noin 40-60 minuuttia.

Tutkijana sitoudun noudattamaan voimassa olevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita. Tutkimukseen osallistuvilla ei ole odotettavissa kielteisiä seuraamuksia tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimushenkilöillä on oikeus jäädä tutkimuksesta pois milloin tahansa. Tutkimushenkilöiden henkilöllisyys ei tule esille missään vaiheessa tutkimuksessani. Ilmoitathan minulle halukkuudestasi osallistua tutkimukseeni. Annan mielelläni tutkimuksestani lisätietoja. Mikäli tutkimukseni herättää sinussa mielenkiintoa, niin otathan minuun yhteyttä. Yhteystietoni ovat kirjeen alareunassa.

Maisterintutkielman ohjaajani on Heli Valokivi (Jyväskylän yliopisto).

(puh. 0406641514 / heli.valokivi@jyu.fi)

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Rajala

Yhteystietoni:

Kaisa Rajala

ktrajala@student.jyu.fi

LIITE 2 Suostumuslomake

Suostumuslomake

Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa, että millaisia kokemuksia ja odotuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Tutkimukseni tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä liittyen vanhempien kokemuksiin tuesta ja tuen tarpeista sijaishuollon aikana. Kerään tutkimukseni aineiston hyödyntäen teemahaastattelua. Tarkoitukseni on haastatella tutkimukseeni osallistuvat vanhemmat joulukuussa 2021. Tutkimushenkilöiden on mahdollista sopia haastattelu aika lastensuojelulaitoksen neuvotteluhuoneeseen. Lisäksi haastattelu on mahdollista toteuttaa etäyhteyden (Teams) avulla. Pyydän sinua allekirjoittamaan suostumuslomakkeen. Luethan huolella alapuolella olevan tekstin.

Minua on pyydetty osallistumaan sosiaalityön maisteriohjelman opiskelijan, Kaisa Rajalan, tutkimukseen, joka käsittelee huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia ja odotuksia tuesta ja tuen tarpeista lapsen sijaishuollon aikana. Minulla on ollut riittävästi aikaa tutustua tutkimusta koskevaan kirjeseen/tiedotteeseen. Olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin, joita olen tarvittaessa esittänyt. Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja minulla on oikeus milloin tahansa keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen. Minun ei tarvitse kertoa syytä, että miksi en enää halua osallistua tutkimukseen. Olen ymmärtänyt, että tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seurauksia.

Kaisa Rajala
Maisterintutkijan tekijä
(ktrajala@student.jyu.fi)

Tutkimushenkilön nimi

LIITE 3 Teemahaastattelurunko

Teema1 Vanhempien kokemukset läheisverkoston tarjoamasta tuesta lapsen sijaishuollon aikana

Millaisia kokemuksia sinulla on tuen saamisesta lapsen sijaishuollon aikana?

Oletko saanut läheisiltäsi, esimerkiksi lapsen isovanhemmilta, sisaruksiltasi tai ystäviltäsi tukea lapsen sijaishuollon aikana? Jos olet, niin millaista ja kuka sitä on tarjonnut?

Onko sinulla kokemuksia vertaistuesta lapsen sijaishuollon aikana? Jos on, niin millaisia?

Teema2 Sosiaalitoimen, lastensuojelulaitoksen ja kolmannen sektorin tarjoama tuki

Millaista tukea olet saanut sosiaalitoimelta ja lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä lapsen sijaishuollon aikana?

Millaista tukea lastensuojelulaitoksen henkilökunta on sinulle tarjonnut lapsen sijaishuollon aikana?

Onko sinulla kokemuksia kolmannen sektorin tarjoamasta tuesta? Jos on, niin millaisia?

Teema3 Vanhempien odotukset tuesta sijaishuollon aikana

Millaista tukea toivoisit saavasi sijaishuollon aikana?

Jos et ole saanut toivomaasi tukea, niin oletko pyytänyt tukea esimerkiksi sosiaalityöntekijältä tai lastensuojelulaitoksen henkilökunnalta?